

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Ількевич Н.С.

Методика наукових досліджень

навчально-методичний посібник
для студентів фізико-математичного факультету

Житомир – 2022

УДК 001.891(075.8)
ББК 72я73
В 12

Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського
державного університету імені Івана Франка
(протокол № 10 від 24 червня 2022 р).

Рецензенти:

В12

Ількевич Н.С.

Методика наукових досліджень. Навчально-методичний посібник для студентів фізико-математичного факультету. – Житомир: вид-во ЖДУ, 2022. – 76 с.

Навчально-методичний посібник містить матеріали до лабораторних робіт з дисципліни «Методика наукових досліджень» для студентів фізико-математичного факультету. Посібник містить завдання з основних питань дисципліни, які розташовані в порядку ускладнення виконання. Практичні завдання допоможуть студентам у розвитку здатності до самоорганізації та самоосвіти, можливості, використовуючи вітчизняні та зарубіжні джерела інформації, зібрати необхідні дані, проаналізувати їх та підготувати інформаційний огляд та/або аналітичний звіт чи наукову публікацію. У процесі підготовки до лабораторних занять необхідно дотримуватися рекомендацій, які включають ретельне вивчення лекційних матеріалів, літератури, а також нових матеріалів, опублікованих в періодичній пресі. Виступи студентів на лабораторних заняттях мають супроводжуватися доповідями, есе, повідомленнями, тезами, презентаціями та ін. на відповідні теми.

© Н.С. Ількевич, 2022
© ЖДУ ім. Івана Франка

ЗМІСТ

	стр.
<i>ВСТУП</i>	4
Тема 1. Наука, її структура і значення	5
Тема 2. Управління наукою та її організаційна структура	10
Тема 3. Інформаційно-бібліографічні ресурси	16
Тема 4. Наукове дослідження: його сутність і особливості.	26
Класифікація, етапи та методи наукових досліджень	
Тема 5. Спеціальні методи наукових досліджень	33
Тема 6. Методи збору інформації. Робота з літературою	39
Тема 7. Види та форми навчально-дослідницької та науково- дослідної роботи студентів ЗВО	47
Тема 8. Вимоги до мови та оформлення студентських наукових праць	64
Тема 9. Вимоги до технічного оформлення наукової роботи	70
Рекомендована література	75

ВСТУП

Сучасні темпи розвитку науково-технічного прогресу, інтенсивного збільшення обсягу наукової інформації, швидкої зміни наукових знань вимагають підготовки висококваліфікованих фахівців, які, крім загальнонаукової та професійної підготовки, ще й здатні до самостійного наукового дослідження. Наукове дослідження є формою діяльності, яке може здійснюватися лише з якимось фіксованим правилами, воно обов'язково включає ще й елементи творчості. Як відомо, вміння осмислити свою роботу з наукової позиції є важливою складовою підготовки студента, яка передбачає знайомство студента з логікою та методами дослідження, оволодіння основними науково-дослідними підходами та вміннями. Однак формування вміння самому проводити певні дослідження в навчальній діяльності є складним завданням. Метою навчально-методичного посібника є залучення студентів через виконання практичних завдань до дослідницької діяльності шляхом формування у них елементів методологічної культури, у тому числі початкових дослідницьких умінь та, крім того, практичні та контрольні завдання призначені не лише для використання на заняттях, а й у самостійній роботі.

У даному навчально-методичному посібнику узагальнено та систематизовано завдання з тем курсу «Методика наукових досліджень», необхідні студентами при проведенні наукових досліджень та представленні їх результатів. Наведені практичні завдання служать методичним і практичним керівництвом до виконання досліджень. Навчально-методичний посібник адресовано також тим особам, хто навчає дослідницькій роботі, а також організує її та керує нею у ЗВО.

Тема 1. Наука, її структура та значення.

Питання для обговорення:

1. Наука, її цілі, предмет, основні функції.
2. Класифікація наук.
3. Виникнення та становлення науки. Наукові революції.
4. Роль науки у житті сучасного суспільства. Сцієнтизм та антисцієнтизм.
5. Наука та не наука.
6. Наукове знання як система, його структура.
7. Роль науки в освіті та необхідність наукової діяльності.

Практичні завдання.

Завдання 1. Вставте пропущене слово:

1. _____ система знань про природу, суспільство, мислення, про об'єктивні закони їх розвитку.
2. _____ система знань об'єктивних законів природи, суспільства і мислення, що безперервно розвивається, яка зберігається і розвивається зусиллями вчених.
3. _____ творча діяльність суб'єкта, орієнтована отримання достовірних знання світі.
4. _____ перевірений практикою результат пізнання дійсності, адекватне її відображення у свідомості людини.
5. Культурно-світоглядна функція: наука дає людині знання про навколишній світ, допомагає систематизувати їх і формує _____ як складову частину _____.
6. Представник науки, який здійснює осмислену діяльність з формування наукової картини світу, чия наукова діяльність та кваліфікація у тій чи іншій формі отримали визнання з боку наукової спільноти – це _____.

7. Наука дає людині знання про навколишній світ, допомагає систематизувати їх та формує _____ як складову частину _____.

Завдання 2. Кому належить таке визначення: «Наука – це діяльність людини з вироблення, систематизації та перевірки знань. Науковим є не всяке знання, а лише добре перевірене та обґрунтоване».

Завдання 3. Сформулюйте поняття. При необхідності зверніться до тлумачного словника:

Варіативність, гуманізація, інтуїція, пізнання, концепція, критерій, знання, суб'єкт, обґрунтування, потенціал, принцип, регламентація, наукові революції, статус, трансляція, вимога, філософія, парадигма, сциентизм, паранаука.

Завдання 4. Проблемне завдання.

«Наука як знання існує саме собою – «знання заради знання» – це міф чи реальність?» Напишіть есе (прозовий твір невеликого обсягу та вільної композиції). Висловіть свої думки та міркування з питання проблемного завдання та запропонованого висновку.

Висновок: результат наукового пізнання – наукові знання – найчастіше використовуються на практиці. Аналіз історичного розвитку науки показує, що він часто випереджає час, а результати знаходять застосування лише в майбутньому. Це доводить значення науки та її роль у розвитку науково-технічного та соціального прогресу.

Завдання 5. Виконайте тестові завдання закритого типу множинного вибору:

Інструкція: виберіть літери, які відповідають варіантам правильних відповідей.

1. Наука – область людської діяльності, спрямована на вироблення і систематизацію _____ знань про реальність:

- A) Дослідницьких.
- B) Теоретичних.
- C) Об'єктивних.
- D) Діалектичних.

2. У якому столітті виникла сучасна наука:

- A) У XIV столітті.
- B) У XV столітті.
- C) У XVI столітті.
- D) У XVII столітті.

3. Найпрестижніша і найзнаменитіша наукова премія:

- A) Премія Карла Фрідріха Гауса.
- B) Нобелівська премія.
- C) Премія Декарта.
- D) Премія та медаль Філдса.

4. На чому зосереджена філософія науки:

- A) На отриманні достовірних відповідей дослідним шляхом.
- B) На безперервності процесу накопичення наукового знання.
- C) На виявленні ролі та значущості науки.
- D) На дослідженні з використанням наукового методу.

5. Пізнавальна функція науки це:

- A) Розширення знання про навколишній світ, суспільство та людину.
- B) Створення нових технологій навчання.
- C) Розвиток нових технологій у продуктивних силах суспільства.
- D) Систематизація знань про навколишній світ, суспільство і саму

людину.

6. Що є ідеалом науки, на думку більшості вчених:

- A) Розв'язання задач.
- B) Закон.

С) Позиція.

Д) Істина.

7. Що відіграє у популяризації науки:

А) Наукові факти.

В) Наукове співтовариство.

С) Наукова література.

Д) Наукова фантастика.

8. Суспільні та гуманітарні науки це:

А) Історія.

Д) Політологія.

С) фізика.

Д) Математика.

9. Для вчених важлива етична проблема пов'язана з:

А) Використанням наукових відкриттів в освіті.

В) Використанням наукових досягнень у бізнесі.

С) Використанням наукових досягнень в антигуманних цілях.

Д) Використанням наукових відкриттів у медицині.

10. Чи вірні судження про сучасну науку:

1) Сучасне суспільство вимагає від науки розвитку технічних ідей.

2) Сучасна наука розвивається у зв'язку з розвитком техніки.

А) Вірно тільки 1.

В) Вірно тільки 2.

С) Вірно 1 та 2.

Д) Невірні обидва судження.

Завдання 6. Проаналізуйте статтю в журналі на ваш розсуд.

Етапи аналізу наукової статті:

1. Прочитайте статтю раз, не записуючи нічого. Перше читання необхідно використовувати для того, аби зрозуміти загальну концепцію матеріалу та отримати загальне розуміння про його зміст.

2. Перевірте значення будь-яких термінів чи слів, які вам неясні. Ви повинні переконатися, що знаєте всі дані, перш ніж приступите до аналізу.

3. Спробуйте написати коротке резюме статті обсягом 3-4 речення. Якщо ви не зможете зробити цього, то вам, можливо, доведеться перечитати її заново.

4. Перечитайте статтю вдруге, щоб підкреслити основні дані. Прочитайте її повільніше, ніж перший раз, і зробіть позначки на полях по ходу читання.

5. Виділіть основні тези у статті. Це має бути головний аргумент, який наголошує автор чи намагається довести у своєму матеріалі. Ваш аналіз буде повертатися до цієї тези, у міру того, як ви вирішите, наскільки успішно автор зміг переконати свою аудиторію.

Питання для закріплення знань:

1. Що таке наука? Назвіть її основні завдання та функції.
2. Яка роль науки у формуванні картини світу.
3. Яка роль науки у суспільстві.
4. Дайте визначення поняттям сцієнтизм та антисцієнтизм.
5. Чи здатний науковий прогрес призвести до кінця світу.
6. Які основні функції вам відомі? У чому їхнє призначення.
7. У чому полягає значна роль науки в освіті.
8. У чому специфіка наукової діяльності?
9. Яке знання вважається науковим.
10. Що стосується основних цілей і завдань науки.
11. Із яких елементів складається структура науки.
12. Чи можна вважати астрологію наукою?
13. Що таке класифікація наук? Які класифікації можна назвати.
14. Що, на вашу думку, є сенсом життя справжнього вченого.
15. Як ви розумієте висловлювання А. Ейнштейна про різні типи людей, які перебувають у «храмі науки».

16. Об'єкт та предмет науки. У чому різницю між цими поняттями.
17. У чому суть диференціації та інтеграції наук?
18. Перерахуйте основні досягнення науки у XX столітті.
19. Що є вихідним матеріалом науки.
20. Чому деякі вчені не вважають філософію наукою?
21. Як перевіряється достовірність наукових знань?
22. Опишіть класифікацію наук, які вивчаються у ЗВО.
23. Що таке технічні науки.
24. Дайте прогноз науки на найближче майбутнє до 2050 р.
25. Назвіть проблеми, які потребують якнайшвидшого вирішення у XXI ст.

Тема 2. Управління наукою та її організаційна структура.

Питання для обговорення:

1. Міністерство освіти та науки України. Функції у сфері науки у ЗВО.
2. Основні завдання Міністерства освіти та науки України.
3. Українська національна академія наук.
4. Види наукової діяльності у ЗВО.
5. Організація підготовки наукових та науково-педагогічних працівників.
6. Аспірантура та докторантура.
7. Вчені ступені, академічні ступені, вчені звання.

Практичні завдання.

Завдання 1. Вставте пропущене слово:

1. _____ центральний виконавчий орган у складі уряду України, який здійснює керівництво в межах, передбачених законодавством, міжгалузеву координацію у сферах освіти та науки.

2. _____ орган виконавчої влади України, який здійснює функції з вироблення державної політики та нормативно-правового регулювання у сфері освіти, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, розвитку центрів науки і високих технологій, державних наукових центрів.

3. Вищою науковою установою країни є _____.

Завдання:2. Американський психолог А. Кац виділив чотири типи вчених. Співвіднесіть поняття та визначення (Таблиця 1):

Таблиця 1.

Типи вчених (за А. Кацем)

1. Ініціатори	А) Вони недисципліновані, гордовиті та замкнуті. Їх, як правило, не цікавлять події, що відбуваються навколо них. Тим не менш, вони мають дар отримувати сенс з того, що, на перший погляд, здається нісенітницею. Вони люблять простоту і воліють працювати над проблемами, які можуть мати елегантний та строгий розв'язок.
2. Методологи	Б) Спокійні та обов'язкові, можливо, вони мають скромніший інтелектуальний потенціал, ніж вчені інших груп. Їхній талант полягає в умінні вирішувати вже поставлені проблеми.
3. Виконавці	В) Мають швидкий розум, у них виникає безліч вдалих ідей, але вони не люблять обмірковувати деталі і надавати своїм думкам строгую закінчену форму. Вони серйозні і вдумливі, але, маючи великі амбіції, бувають часто марнославні та зарозумілі.
4. Естети	Г) Найбільше наділені творчими здібностями. Вони емоційні, невимушені, скромні у спілкуванні з іншими.

Завдання 3. Проаналізуйте запропоновану викладачем статтю в журналі.

Завдання 4. Виконайте тестові завдання закритого типу множинного вибору:

Інструкція: виберіть літери, які відповідають варіантам правильних відповідей.

Управління наукою та її функціональна структура		
1	... - це орган виконавчої влади, який здійснює функції з вироблення та реалізації державної політики та нормативно-правового регулювання у сфері освіти та науки	А) Міністерство освіти та науки Б) Міністерство освіти В) Кабінет міністрів Г) Уряд Д) Верховна Рада
2	Перший академічний ступінь у багаторівневій структурі вищої професійної освіти - це	А) Бакалавр Б) Фахівець В) Кандидат наук Г) Доктор наук Д) Магістр
3	Кваліфікаційна система у науці та вищій школі, що дозволяє ранжувати наукових та науково-педагогічних співробітників на окремі системи академічної кар'єри, - це...	А) Наукові звання Б) Академічні посади В) Вчені ступені та звання Г) Академічні ступені Д) Наукові посади
4	Які вчені звання у вищій школі на даний момент існують?	А) Доцент та професор Б) Кандидат наук та доктор наук В) Доктор наук та професор Г) Кандидат наук та професор Д) Доцент та кандидат наук.
5	Вищою науковою установою України є ...	А) Українська академія наук. Б) Вища академія України В) Вища атестаційна комісія Г) Національна академія наук України Д) Міністерство освіти та науки
6	Національна академія наук України заснована за наказом	А) Катерини II Б) Пилипа Орлика В) Петра I Г) Івана Мазепи Д) гетьмана Павла Скоропадського
7	З яких дисциплін здаються кандидатські іспити?	А) Філософія, іноземна мова, спеціальна дисципліна. Б) Філософія, математика, спеціальна дисципліна. В) Історія науки та техніки, іноземна мова, спеціальна дисципліна.

		D) Загальнотехнічні дисципліни, іноземна мова, спеціальна дисципліна. E) Соціологія, іноземна мова, спеціальна дисципліна.
8	За джерелом фінансування виділяють	A) Приватні, госпдоговірні та нефінансовані наукові дослідження. B) Державні, госпдоговірні та нефінансовані наукові дослідження. C) Бюджетні, галузеві та нефінансовані наукові дослідження. D) Бюджетні, госпдоговірні та комерційні наукові дослідження. E) Бюджетні, госпдоговірні та нефінансовані наукові дослідження.
9	Такий вид роботи як участь у внутрішньовузівських, міжвузівських, регіональних та республіканських олімпіадах та конкурсах на кращу наукову роботу відноситься до:	A) Методично-дослідницької, що включається до навчального процесу і проводиться у навчальний час B) Навчально-дослідницької, що виконуються у позанавчальний час C) Науково-дослідної, що виконується у позанавчальний час D) Науково-дослідної, що виконується у навчальний час E) Навчально-дослідницької, що включається до навчального процесу та проводиться у навчальний час

Завдання 5. Виконайте тестові завдання, правильну відповідь запишіть:

Питання 1. Юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, а також громадське об'єднання науковців, що здійснює як основну наукову чи науково-технічну діяльність та підготовку науковців це _____:

Питання 2. З метою ефективної діяльності наукова організація зобов'язана _____:

Варіанти відповідей:

- A) Підтримувати та розвивати свою науково-дослідну базу.
- B) Розвивати свою дослідно-експериментальну основу.
- C) Відновлювати виробничі фонди.

D) Створювати унікальні наукові настанови.

Питання 3. Вкажіть принципи, на основі яких здійснюється управління науковою та (або) науково-технічною діяльністю _____/

Питання 4. Пріоритетні напрями розвитку науки, технологій і техніки, в межах своїх повноважень, визначають _____:

Варіанти відповідей:

- A) Органи державної влади
- B) Органи виконавчої
- C) Національна академія наук.
- D) Будь-які наукові організації.

Питання 5. Розвиток, раціональне розміщення та ефективне використання науково-технічного потенціалу, збільшення вкладу науки і техніки у розвиток економіки держави, реалізація найважливіших соціальних завдань, забезпечення прогресивних структурних перетворень у галузі матеріального виробництва, підвищення його ефективності та конкурентоспроможності продукції, покращення екологічної обстановки та захисту інформаційних ресурсів держави, зміцнення обороноздатності держави та безпеки особистості, суспільства та держави, інтеграція науки та освіти – це _____:

Варіанти відповідей:

- A) Цілі державної науково-технічної політики.
- B) Принципи державної науково-технічної політики.
- C) Завдання державної науково-технічної політики.

Питання 6. Для проведення експертизи наукових, науково-технічних програм та проектів, інноваційних проектів при проведенні конкурсного відбору та на всіх стадіях реалізації цих програм та проектів у фондах підтримки наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності створюються _____:

Варіанти відповідей:

- A) Експертні ради

- В) Експертні комісії
- С) Науково-консультаційні ради
- Д) Проектно-технологічні поради.

Питання 7. Держава надає підтримку інноваційної діяльності з метою

_____:

Варіанти відповідей:

- А) Поліпшення якості життя населення
- В) Забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних товарів, робіт та послуг на вітчизняному та світовому ринках
- С) Модернізація української економіки.

Питання 8. Вкажіть вищий науковий орган України

_____:

Завдання 6. Виконайте тестові завдання закритого типу з альтернативними відповідями:

Питання 1. Чи мають право бюджетні наукові установи та автономні наукові установи залучати інших осіб як засновників (учасників) господарського товариства або учасників господарського партнерства:

Варіанти відповідей:

- А) Ні.
- В) Так.

Питання 2. Чи має право наукова організація співпрацювати з освітніми організаціями вищої освіти:

Варіанти відповідей:

- А) Ні.
- В) Так.

Питання для закріплення знань:

1. Охарактеризуйте функції Міністерства освіти та науки у сфері вузівської науки.

2. Опишіть структуру національної академії наук України.
3. Якими видами наукової діяльності може займатись студент ЗВО.
4. Які існують вчені ступені та звання.
5. Назвіть найвищий науковий орган України.
6. Мета та основні завдання науково-дослідної роботи студентів.
7. Назвіть основну мету діяльності національної академії наук України.
8. Розкажіть про організаційну структуру науки в Україні.
9. Як відбувається підготовка та атестація наукових та науково-педагогічних кадрів.
10. У чому відмінність форми виконання навчально-дослідницької роботи від науково-дослідної.
11. Які якості потрібні для здобуття вченого звання доцент, професор.
12. Хто організовує, керує та виконує науково-дослідну роботу.
13. Перерахуйте основні форми науково-дослідної роботи студентів.

Тема 3. Інформаційно-бібліографічні ресурси

Питання для обговорення:

1. Інформаційні та бібліографічні джерела інформації, бібліографічна продукція.
2. Традиційні (друковані) бібліографічні посібники.
3. Документ як артефакт.
4. Кінофотофонодокументи.
5. Новітні форми інформаційних ресурсів.

Практичні завдання:

Завдання 1. Вставте пропущене слово:

1. _____ сукупність даних, організованих для ефективного отримання достовірної інформації.

2. _____ інформаційний, матеріально-технічний та кадровий потенціал, що знаходиться у розпорядженні бібліотеки для здійснення своїх функцій.

3. _____ це сукупність різноманітних джерел інформації про документи, факти та ін., що використовуються для задоволення потреб суспільства та окремих його членів (споживачів інформації).

Завдання 2. Дайте скорочену назву визначенням інформаційних видань:

1. Інститути, центри та служби науково-технічної інформації _____.

2. Вони об'єднуються систему науково-технічної інформації, що здійснює централізований збір та обробку основних видів документів _____.

3. Обробкою вітчизняної та зарубіжної літератури з природознавства та технічних наук займається український інститут наукової та технічної інформації _____.

4. З суспільних наук _____.

5. За патентною документацією _____.

6. Звіти про науково-дослідну роботу та дослідно-конструкторську роботу, захищені дисертації, класифікації та кодування _____.

Завдання 3. Співвіднесіть поняття та визначення (Таблиця 2):

Таблиця 2.

Основні поняття та визначення

1. Бібліографічний покажчик	А) Бібліографічний посібник, що являє собою зв'язну розповідь.
2. Бібліографічний огляд	Б) Це бібліографічний посібник із простою структурою, що включає БЗ на матеріали з вузької, як правило, теми або питання, невеликий за обсягом і нескладний за

	структурою і не має довідково-пошукового апарату.
3. Бібліографічний список у НДР	В) Бібліографічний посібник значного обсягу зі складною структурою та науково-довідковим апаратом. Він відображає документи та інші матеріали, що розкривають або вузьку, конкретну тему (проблему), або багатоаспектну, а найчастіше навіть галузь знання або область науки.

Завдання 4. Співвіднесіть поняття та визначення (Таблиця 3):

Таблиця 3.

Технічні навчальні засоби (ТЗН)

1. Діафільм	А) Один із основних видів ТЗН, образотворчий або аудіовізуальний документ, створений кінематографічним способом. Основними видами кінодокументів є діа-, кіно- та відеофільм.
2. Кінофільм	Б). Діа – через, приставка, що означає перехід від початку до кінця; англ. film – плівка) – розташовані у певній послідовності позитивні фотографічні зображення на кіно- чи фотоплівці, об'єднані загальною тематикою.
3. Кінодокумент	В) (грецьк. kineo – рухаю) – сукупність кадрів, послідовно розташованих на кіноплівці, пов'язаних єдиним сюжетом та призначених для відтворення на екрані за допомогою кінопроекційної апаратури.
4. Відеофільм	Г) (лат. video – дивлюся) – фільм, записаний на магнітну стрічку або оптичний диск для відтворення на екрані телевізора за допомогою відеоманітофона. Відеофільми перевершують кінофільми простотою виготовлення та показу, вартістю виготовлення та тривалістю створення.

Завдання 5. Сформулюйте поняття. При необхідності зверніться до лекційного матеріалу: Фотодокумент, фонодокумент, фонограма, база даних (БД), бібліографічні, реферативні, повнотекстові, гіпертекстові.

Завдання 6. Виконайте тестові завдання закритого типу множинного

вибору: Інструкція: виберіть літери, які відповідають варіантам правильних відповідей.

Інформаційно-бібліографічні ресурси	
Види інформаційних видань	A) Словники, енциклопедії, довідники спеціаліста B) Бібліографічні, реферативні, оглядові видання C) Підручник, навчальний посібник, навчально-методичний посібник D) Немає правильної відповіді E) Доповіді, тези доповідей, наукові збірники
Що перерахованого належить до первинних документів?	A) Немає правильної відповіді B) Монографії C) Збірники наукових праць D) Автореферати дисертацій E) Усі відповіді правильні
Навчальний посібник – це ...	A) Навчальне видання, яке доповнює або частково (повністю) замінює підручник, офіційно затверджене як цей вид видання B) Видання, що містить короткі відомості наукового або прикладного характеру, розташовані в порядку, зручному для їх швидкого відшукування, не призначене для суцільного читання C) Видання, що містить систематизовані відомості про документи (опубліковані, неопубліковані, неопубліковані) або результат аналізу та узагальнення відомостей, представлених у першоджерелах D) Навчальне видання, що містить матеріали з методики викладання навчальної дисципліни (її розділу, частини) або методики виховання E) Навчальне видання, що містить систематичне викладення навчальної дисципліни (її розділу, частини), відповідне до навчальної програми та офіційно затверджене як даний вид видання.
Види довідкових видань:	A) Доповіді, тези доповідей, наукові збірники B) Монографії, збірники матеріалів, автореферати C) Словники, енциклопедії, довідники спеціаліста D) Підручник, навчальний посібник, навчально-методичний посібник E) Бібліографічні, реферативні, оглядові видання.
До бібліографічних видань належать:	A) Підручник, навчальний посібник, навчально-методичний посібник B) Монографії, збірники статей, автореферати дисертацій, окремі статті

	С) Реферативні журнали, реферативні збірники, інформаційні листки та експрес-інформація Д) Немає правильної відповіді Е) Словники, енциклопедії, довідники спеціаліста
Види навчальних видань:	А) Словники, енциклопедії, довідники В) Підручник, навчальний посібник, навчально-методичний посібник С) Бібліографічні, реферативні, оглядові видання Д) Доповіді, тези доповідей, наукові збірники Е) Монографії, збірники матеріалів, автореферати
Інформаційне видання – це ...	А) Видання, що містить систематизовані відомості про документи (опубліковані, неопубліковані, неопубліковані) або результат аналізу та узагальнення відомостей, представлених у першоджерелах В) Навчальне видання, що містить систематичний виклад навчальної дисципліни (її розділу, частини), відповідно до навчальної програми та офіційно затверджене як даний вид видання С) Навчальне видання, яке доповнює або частково (повністю) замінює підручник, офіційно затверджене як цей вид видання Д) Навчальне видання, що містить матеріали з методики викладання навчальної дисципліни (її розділу, частини) або з методики виховання Е) Видання, що містить короткі відомості наукового або прикладного характеру, розташовані в порядку, зручному для їхнього швидкого відшукування, не призначене для суцільного читання.
Підручник - це ...	А) Видання, що містить систематизовані відомості про документи (опубліковані, неопубліковані) або результат аналізу та узагальнення відомостей, представлених у першоджерелах В) Навчальне видання, що містить матеріали з методики викладання навчальної дисципліни (її розділу, частини) або методики виховання С) Видання, що містить короткі відомості наукового або прикладного характеру, розташовані в порядку, зручному для їх швидкого відшукування, не призначене для суцільного читання Д) Навчальне видання, яке доповнює або частково (повністю) замінює підручник, офіційно затверджене як цей вид видання Е) Навчальне видання, що містить систематичне викладання навчальної дисципліни (її розділу, частини), відповідне до навчальної програми та

	офіційно затверджене як даний вид видання
Класифікація видань за цільовим призначенням передбачає:	А) Текстові, нотні, картографічні видання В) Інформаційні, бібліографічні, реферативні, оглядові видання С) Офіційні, наукові, навчальні та довідкові видання D) Книги, брошури, листівки Е) Книжкові, журнальні, листові, газетні видання.
Класифікація видань за періодичністю передбачає:	А) Текстові, нотні, картографічні, витвори В) Офіційні, наукові, навчальні та довідкові видання С) Інформаційні, бібліографічні, реферативні, оглядові видання D) Книжкові, журнальні, листові, газетні видання Е) Неперіодичні, серійні, періодичні видання, що продовжуються.

Завдання 7. Виконайте тестові завдання закритого типу множинного вибору: Інструкція: виберіть літери, які відповідають варіантам правильних відповідей.

1. Вкажіть основні види бібліографічного запису:

- А) Бібліографічний покажчик.
- В) Бібліографічний перелік.
- С) Бібліографічний опис.
- D) Інструкція.
- Е) Огляд.
- Г) Реферат
- Г) Довідник.
- Н) Словник.

3. Основні види рефератів:

- А) Індикативний, фактографічний.
- В) Рекомендаційний, зведений оцінковий.

4. За місцем розташування виділяють такі види посилань:

- А) Внутрішньотекстові.
- В) Підрядкові.
- С) Затекстові.

5. Вкажіть основні види бібліографічних посібників:

A) Бібліографічний покажчик.

B) Інструкція.

C) Довідник.

D) Реєстр.

E) Реферат

F) Бібліографічний перелік.

G) Словник.

H) Бібліографічний опис.

6. Чи вірно твердження: бібліографічний огляд – це пов'язане оповідання про кілька документів:

A) Правильно.

B) Неправильно.

Завдання 8. Прочитайте текст, виконайте завдання:

ТЕКСТ «А»

Основними джерелами інформації є:

- книги;
- енциклопедії;
- довідники; - каталоги;
- журнали;
- проспекти;
- телебачення, радіо;
- рекламна діяльність масового характеру;
- законодавчі та нормативні акти;
- наради, конференції, презентації, дні відкритих дверей; - виступи державних, політичних та громадських діячів;
- опубліковані звіти;
- інтерв'ю керівників та спеціалістів;
- вузькоспеціалізовані періодичні друковані видання;
- посібники, підручники;

- друкована реклама підприємств; - запит до інформаційних систем, баз та банків комп'ютерних даних;
- співробітництво та обмін інформацією на інтернет-порталах; - спеціалізовані виставки та ярмарки;
- відвідування підприємств;
- спілкування із фахівцями.

Завдання: Систематизуйте джерела інформації на табличну форму (Таблиця 4).

Таблиця 4.

Джерела інформації

Джерела інформації	Види
Друковані видання	
Спеціальні видання	
Рекламна продукція	
Юридичні документи	
Публічні заходи	
Канали ЗМІ	
Інтернет - ресурси	
Канали особистої комунікації	

Завдання 10. Прочитайте текст, виконайте завдання:

ТЕКСТ «Б»

Інформація - це відомості про когось або про щось, що передаються у формі знаків та сигналів. Предметний зміст інформації дозволяє усвідомити властивості – достовірність та повноту, цінність та актуальність, ясність та зрозумілість, що передаються у формі знаків та сигналів. Інформацію можна збирати, зберігати, передавати, систематизувати тощо. Усі ці дії називають інформаційними процесами. На практиці застосовуються такі основні способи збору первинної інформації:

- спостереження;
- експеримент;
- імітація;

- опитування

Спостереження є метод збору інформації у вигляді цілеспрямованого і планомірного сприйняття досліджуваних об'єктів, результати якого фіксуються спостерігачем. При цьому спостерігачем не встановлюється контактів з об'єктами, що досліджуються, і відсутній контроль над факторами, що впливають на їх поведінку. Спостереження зазвичай використовують у дослідженнях пошукового характеру. Воно дозволяє підтримувати стабільні умови та використовувати технічні засоби. Воно може бути прихованим (із застосуванням телекамер, наприклад) та відкритим (за безпосередньою участю дослідника). Залежно від цілей спостереження може бути вільним і стандартизованим (задаються певні критерії для дослідження). Переваги цього: - простота і відносна дешевизна, виключення спотворень, викликаних контактами об'єктів з дослідником. Недоліки цього методу: не дозволяє однозначно встановити внутрішні мотиви поведінки об'єктів і процеси прийняття ними рішень; великі витрати часу; деякі явища недоступні спостерігачеві.

Експеримент – метод збору інформації про поведінку досліджуваних об'єктів у спеціально створених умовах, що передбачає встановлення контролю за всіма факторами. Експерименти, які у штучної обстановці (тести товарів, ціни, реклами) називаються лабораторними, а здійснювані у реальних умовах - польовими. Перші – дозволяють контролювати сторонні фактори, другі – не виключають впливу сторонніх факторів. Польове дослідження дозволяє швидко та всебічно ознайомитися з досліджуваним об'єктом та багатьма іншими умовами. Переваги експерименту: - об'єктивний характер, можливість встановлення причинно-наслідкових зв'язків між факторами. Недоліки експерименту: проблеми з організацією контролю за всіма чинниками в природних умовах, складності відтворення нормальної поведінки об'єкта в лабораторних умовах; високі витрати.

Імітація (імітаційне моделювання) являє собою математичну, графічну або іншу модель контрольованих та неконтрольованих факторів, що

визначають стратегію та тактику підприємства. Імітація як метод збору інформації є процесом створення моделі та її експериментальним застосуванням для того, щоб досліджувати і зрозуміти її властивості, поведінку та характеристики. Імітаційне моделювання дозволяє всебічно вивчити безліч факторів та властивостей досліджуваного об'єкта. Головна перевага імітації полягає в тому, що імітаційне моделювання іноді виявляється єдиним способом дослідження; імітаційне моделювання дозволяє визначити, які з властивостей об'єкта є найістотнішими. Недолік імітації полягає в складності та трудомісткості створення моделі, що потребує великих тимчасових та вартісних витрат.

Опитування (анкетування) – це спосіб збору інформації шляхом встановлення контактів з об'єктами дослідження. Джерелом інформації при проведенні масових опитувань виступає населення, не пов'язане за своєю діяльністю з предметом аналізу. Суцільні опитування зазвичай застосовуються для того, щоб дізнатися думку користувачів товарів виробничого призначення. Перевага анкетування полягає в практично необмеженій області його можливого застосування, що дозволяє отримати відомості про поточну поведінку об'єкта, його поведінку в минулому та наміри в майбутньому. Недоліки анкетування полягають у великій трудомісткості, значних витратах на проведення опитувань, можливе зниження точності отриманої інформації, пов'язане з неправильними або спотвореними відповідями.

Завдання: систематизуйте отриману інформацію в Таблицю 5.

Таблиця 5.

Метод збору інформації	Сутність методу	Переваги методу	Недоліки методу
Спостереження			
Експеримент			
Імітація			
Опитування			

Питання для закріплення знань:

1. Що таке інформаційні та бібліографічні джерела інформації.
2. Наведіть приклади традиційних бібліографічних посібників.
3. Дайте характеристику поняттю артефакт.
4. Які види документів включає поняття «кінофотофонодокументи».
5. Які види баз даних існують.

Тема 4. Наукове дослідження: його сутність і особливості.

Класифікація, етапи та методи наукових досліджень

Питання для обговорення:

1. Наукове дослідження його види та класифікація.
2. Основні форми наукового знання: факт, теорія, гіпотеза.
3. Вибір теми дослідження, постановка мети та завдань.
4. Розробка проблемного поля та проблем дослідження.
5. Етапи проведення наукового дослідження.
6. Методи наукового дослідження.
7. Підбір наукової та науково-популярної літератури.
8. Методи роботи із джерелами.
9. Презентація досліджень.

Практичні завдання.

Завдання 1. Співвіднесіть поняття та визначення (Таблиця 6):

Таблиця 6

1. Об'єкт	А) Дослідник чи науковий колектив, який здійснює пізнання.
2. Суб'єкт	Б) Творча діяльність суб'єкта, орієнтована на отримання достовірних знань.
3. Знання	В) Продукт суспільної матеріальної та духовної діяльності людей.

4. Пізнання	Г) Предмет вивчення, явище навколишнього світу, на яке спрямована увага вченого.
-------------	--

Завдання 2. Дайте визначення та дайте відповідь на запитання:

1. Дайте визначення поняттю пізнання.
2. Охарактеризуйте рівні пізнавального процесу.
3. Перерахуйте форми пізнання.

Завдання 3. Проблемне завдання. Висловіть свою думку щодо кожного дослідницького підходу:

1. Системний підхід – орієнтує дослідника на розкриття цілісності об'єкта, виявлення його внутрішніх зв'язків та відносин.
2. Комплексний підхід – передбачає розгляд групи явищ у сукупності.
3. Діяльнісний підхід - враховує єдність психіки та діяльності.

Завдання 4. Загальнонаукові принципи: Уясніть формулювання основних понять:

1. Принцип об'єктивності - виявляється у всебічному обліку факторів та умов, у яких виникають та розвиваються явища. Цей принцип диктує вимогу доказовості, суть якої в тому, щоб виділити та оцінити всі можливі варіанти рішень, виявити всі точки зору на досліджуване питання.

2. Дотримання принципу сутнісного аналізу пов'язане з розкриттям законів існування та функціонування явищ, умов та факторів їх розвитку, можливостей цілеспрямованої їх зміни. Цей принцип передбачає рух дослідницької думки від опису до пояснення, як від нього – до прогнозування розвитку явищ і процесів.

3. Сутністю генетичного принципу є розгляд досліджуваного факту чи явища на основі аналізу умов його походження та подальшого розвитку.

4. Різноманітність сторін, елементів, відносин, внутрішніх та зовнішніх факторів функціонування та розвитку процесу визначає принцип системного

вивчення. Системний підхід заснований на положенні про те, що специфіка складного об'єкта (системи) не вичерпується особливостями її елементів, а пов'язана, перш за все, з характером взаємодії між усіма її елементами. На перший план висувається завдання пізнання характеру та механізму цих зв'язків та відносин. Цей принцип передбачає дотримання вимоги цілісного підходу.

Завдання 5. Робота з текстом “Про закон всесвітнього тяжіння”:

Текст: “Повсякденні спостереження переконують нас у тому, що всі тіла притягуються до Землі. У 1667 р., аналізуючи матеріали астрономічних спостережень, Ньютон застосував сформульовані ним закони динаміки до руху Місяця. Йому було відомо, що Місяць обертається навколо Землі майже круговою орбітою. Але рух по круговій орбіті можливий лише тоді, коли на тіло діє якась сила, що надає йому доцентрове прискорення. Ньютон висловив припущення, що цією силою є сила взаємного тяжіння Місяця та Землі. Ньютон не зупинився на цьому, а припустив, що за отриманою ним формулою можна розрахувати силу тяжіння будь-яких тіл, якщо їх розміри малі порівняно з відстанню між ними. Тому відкритий ним закон отримав назву закону всесвітнього тяжіння. Два тіла (розглядаються як матеріальні точки) притягуються один до одного по прямій, що їх сполучає, з силами, прямо пропорційними добутку їх мас і обернено пропорційними квадрату відстані між ними”.

Завдання: Перерахуйте, які методи та методи наукового пізнання згадані в цьому фрагменті?

Завдання 6. Робота з текстом “Науковий експеримент”:

Текст: Для того, щоб здійснити експеримент, роблять наступне:

1) виділяють область простору-часу, “лабораторію”. Межі можуть бути реальними чи уявними;

2) в цю область поміщають різні компоненти: хімічні елементи, живі істоти та інше, що утворює систему, що вивчається, згідно з протоколом про підготовку експерименту (написаному, як правило, спеціальною мовою);

3) в систему посилають з контрольованих джерел певні кількості матерії або енергії (їх природа, кількість, швидкість, положення описуються в протоколі експерименту).

Ця схема дозволяє насправді визначити сусідні поняття: спостереження, дослідження, експеримент.

У (простому) **спостереженні** спеціальна система не готується, вона виділяється (довільним чи спонтанним чином) із сукупності природних фактів – елементи (1), (2) та (3), структури експериментального факту відсутні; є лише елемент (4), зведений до простого зорового сприйняття.

У **дослідженні** присутні (1), (2) та (4), але місце контрольованих параметрів джерела збурення займає все експериментальне поле, яке визначається елементом (1).

Експеримент містить усі елементи. Звідси також виводиться визначення експериментального «факту». Чи є він науковим фактом? Тут ми маємо справу із проблемою визначення; проте, експериментальний факт (3) може вважатися науковим фактом у тому випадку, якщо він відповідає двом критеріям:

1. Факт повинен бути відтвореним. Це означає, що протоколи підготовки та сам експеримент повинні бути достатньо докладними та точними, щоб результат можна було відтворити в інший час та в інших умовах. Припущення про відтворюваність факту (при динамічній інтерпретації) вимагає припущення про «структурну стабільність» (інакше кажучи, «родову визначеність»).

2. Факт повинен представляти інтерес, і це величезна проблема. Відзначимо лише, що інтерес може бути або практичним (технологічним), або теоретичним. Практичний інтерес пов'язаний із задоволенням якоїсь людської потреби (крім платонічної потреби у знанні та розумінні).

Питання та завдання:

1. У чому сутність експерименту?
2. Покажіть подібність та відмінності експерименту від простого спостереження та дослідження.
3. Поясніть умови, за яких експериментальні факти стають науковими фактами.

Висновок: всі методи наукового пізнання використовуються в комплексі. Які і коли залежить від особливостей досліджуваного об'єкта та самого дослідження. З розвитком науки розвивається і система її методів, формуються нові прийоми та методи дослідницької діяльності (комп'ютерний аналіз, побудова віртуальних моделей).

Завдання 7. Прочитайте самостійно теоретичний матеріал, підготуйтеся до колоквіуму з питання методологія наукового пізнання:

Методологія наукового пізнання - це вчення про принципи побудови, форми та способи науково-дослідної діяльності. Рівні методології:

- 1) Перший рівень – філософські знання.
- 2) Другий — загальнонаукова методологія (системний підхід, діяльнісний підхід, характеристика різних типів наукових досліджень, їх етапи та елементи: гіпотеза, об'єкт та предмет дослідження, ціль, завдання тощо).
- 3) Третій рівень - конкретно-наукова методологія, тобто сукупність методів, принципів.

Методологічна культура включає: методологічну рефлексію (уміння аналізувати власну наукову діяльність), здатність до наукового обґрунтування, критичного осмислення та творчого застосування певних концепцій, форм та методів пізнання, управління, конструювання. У змісті рефлексії дослідника з приводу його наукової роботи можна виділити 11 характеристик, що дозволяють оцінити якість дослідження: проблема, тема, актуальність, об'єкт дослідження, його предмет, мета, завдання, гіпотеза та

положення, що захищаються, новизна, значення для науки, значення для практики:

1. Постановка проблеми передбачає відповідь питання: що треба вивчити те, що раніше був вивчено? У проблемі знаходить відображення прогалини в науковому знанні. Це, як іноді кажуть, знання про незнання.

2. Формулюючи тему дослідження, ми відповідаємо питанням: як назвати те, чим ми збираємося займатися? Потрібно так позначити тему, щоб у ній знайшов відображення рух від старого до нового, тобто, з одного боку, було зрозуміло, з якими ширшими категоріями та проблемами тема співвідноситься, а з іншого – який новий пізнавальний та практичний матеріал передбачається освоїти.

3. Обґрунтувати **актуальність** дослідження — значить пояснити, чому цю проблему потрібно вивчати.

4. Визначити **об'єкт** дослідження означає з'ясувати, що саме розглядається в дослідженні.

5. Однак отримати нове знання про об'єкт у всіх його аспектах та проявах практично неможливо, тому необхідно визначити предмет дослідження, тобто позначити, як розглядається об'єкт, які відносини у ньому, властивості, аспекти, функції воно розкриває. Об'єкт належить всім, а **предмет** — особисте надбання дослідника, його бачення об'єкта. Він цілеспрямовано конструює предмет, виділяє в об'єкті те, про що він має намір отримати нове наукове знання.

6. Ставлячи собі **мету**, вчений визначає, який результат він має намір отримати у ході дослідження, а завдання дають уявлення про те, що потрібно зробити, щоб мета була досягнута.

7. **Гіпотеза** та положення, що захищаються, розкривають уявлення дослідника у тому, що в об'єкті вчений бачить такого, чого не помічають інші. Гіпотеза — припущення, у якому на основі низки фактів робиться висновок про існування об'єкта, зв'язку чи причини явища, причому цей висновок не можна вважати цілком доведеним. Гіпотеза є знанням не

достовірне, а ймовірним; таке висловлювання, істинність чи хибність якого не встановлено. Процес встановлення істинності чи хибності гіпотези і є процесом пізнання.

8. Підбиваючи підсумки своєї роботи, дослідник має можливість сказати про **новизну** отриманих результатів, що зроблено з того, що іншими не було зроблено, які результати отримані вперше.

9. На цьому етапі встановлюється також **значення** дослідження для науки: у які проблеми, концепції, галузі науки вносяться зміни, спрямовані на розвиток науки, що поповнюють її зміст.

10. Розмірковуючи над значенням проведеної наукової роботи для практики, учений відповідає на питання: «Які конкретні недоліки практичної діяльності можна виправити з допомогою отриманих у дослідженні результатів?».

Завдання 8. Прочитайте вступ до дипломної роботи та визначте: актуальність, об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження:

Завдання 9. Встановіть відповідність між рівнями досліджень та видами їх реалізації (Таблиця 7):

Таблиця 7

Рівні досліджень та способи їх реалізації

Теоретичний	Закон
	Експеримент
Емпіричний	Гіпотеза
	Спостереження

Питання для закріплення знань:

1. Позааудиторна самостійна навчальна робота за рекомендованим навчальним планом, викладачем або обраною самим студентом темою.

2. Конкретна частина об'єкта, у якому ведеться пошук.
3. Суперечна ситуація, що виникла в результаті роботи, що визначила тему дослідження та потребує свого вирішення.
4. Метод побудови теорії з урахуванням аксіом.
5. Метод дослідження, що полягає в уявному розкладанні цілого чи складного явища на його складові, простіші, елементарні частки.
6. Метод дослідження фактів шляхом уявного переходу від приватного до загального.
7. Метод дослідження, який полягає у русі думки від часткового фактора до загального емпіричного узагальнення та встановлення загального становища.
8. Індуктивний метод.
9. Деяка суперечлива ситуація, що виникла в результаті роботи, що визначає тему дослідження та потребує свого розвитку.
10. Вибір шляхів та засобів для досягнення мети.
11. Це передбачена навчальним планом письмова робота студентів з певної теми, яка містить елементи наукового дослідження.
12. Предмет вивчення.
13. Синтез та аналіз, порівняння, узагальнення, аналогія – до якої групи методів дослідження належать.

Тема 5. Спеціальні методи наукових досліджень.

Питання для обговорення:

1. Сутність та характеристика системного методу наукових досліджень.
2. Класифікація систем.
3. Поняття «модель» та «моделювання».
4. Основні етапи процесу моделювання.

Практичні завдання.

Завдання 1. Співвіднесіть поняття та їх визначення (Таблиця 8):

Таблиця 8.

Поняття системного методу.

1. Склад	А) Відносини між елементами в системі, необхідні та достатні для того, щоб система досягла мети.
2. Структура	Б) Повна (необхідна та достатня) сукупність елементів системи, взята поза її структурою, тобто набір елементів.
3. Функції	В) Це те, чого система має досягнути з урахуванням свого функціонування.
4. Мета	Г) Способи досягнення мети, що базуються на доцільних властивостях системи.

Завдання 2: Визначте послідовність процесу моделювання, впишіть у таблицю (Таблиця 9):

Таблиця 9

Послідовність процесу моделювання

1	А) Перевірка на достовірність.
2	Б) Оновлення моделі.
3	В) Побудова гіпотези.
4	Г) Постановка задачі.
5	Д) Застосування.

1	2	3	4	5

Завдання 3. Прочитайте самостійно теоретичний матеріал, підготуйтеся до колоквіуму за темою: «методи наукового дослідження»:

Метод — нормативна модель дослідницької діяльності. Вона спрямована на виконання певного наукового завдання та реалізується в сукупності прийомів та процедур. Чим багатший арсенал методів тієї чи іншої науки, тим успішніша діяльність учених. У міру зростання складності наукових завдань підвищується залежність отриманих результатів від рівня

розробленості дослідницького інструментарію. Емпіричні та теоретичні методи:

Аналітичні методи досліджень використовують для дослідження фізичних моделей, що описують функціональні зв'язки всередині або поза об'єктом. З їхньою допомогою встановлюють математичну залежність між параметрами моделі. Ці методи дозволяють провести глибоке дослідження об'єкта та встановити кількісно точні зв'язки між аргументами та функціями.

Аналітичні методи досліджень із використанням експериментів. Будь-які фізичні процеси можна досліджувати аналітично чи експериментально. Аналітичні залежності є математичною моделлю фізичних процесів. Така модель може бути представлена у вигляді рівняння або системи рівнянь, функцій і т.д. Але математичним моделям притаманні серйозні недоліки:

1. Для достовірного досвіду потрібно встановлення крайових умов. Помилка у визначенні призводить до видозміни досліджуваного процесу.

2. Часто знайти аналітичні висловлювання, що відбивають досліджуваний процес важко або взагалі неможливо.

3. При спрощенні математичної моделі (допущення) перекинується фізична сутність процесу. Експериментальні методи досліджень дозволяють більш глибоко та детально вивчити досліджуваний процес. Однак результати експерименту не можуть бути перенесені на інший процес, близький до фізичної сутності. Це з тим, що результати будь-якого експерименту відбивають індивідуальні особливості лише досліджуваного процесу. З досвіду ще не можна визначити, які фактори мають вирішальний вплив на процес, якщо змінювати різні параметри одночасно. Це означає, що з експериментальному дослідженні кожен конкретний процес може бути досліджений самостійно. Експериментальні методи дозволяють встановити приватні залежності між змінними в певних інтервалах їх зміни. Таким чином, аналітичні та експериментальні методи мають свої переваги та

недоліки, і це ускладнює вирішення практичних завдань. Тому поєднання позитивних сторін обох методів є перспективним та цікавим.

Імовірісно-статистичні методи досліджень. З використанням цих методів застосовують математичний апарат. Імовірнісний процес – це процес зміни у часі характеристик чи стану деякої системи під впливом випадкових факторів.

Методи системного аналізу. Системний аналіз – це сукупність методів і прийомів вивчення складних об'єктів – систем, які є складну сукупність взаємодіючих між собою елементів. Суть системного аналізу полягає у виявленні зв'язків між елементами системи та встановленні їх впливу на поведінку системи загалом. Системний аналіз зазвичай складається із чотирьох етапів:

1. Постановка задачі. Визначають цілі, завдання дослідження та критерії для вивчення процесу. Це надзвичайно важливий етап. Неправильна або неповна постановка цілей може звести нанівець всю подальшу роботу.

2. Окреслення межі системи та визначення її структури. Усі об'єкти та процеси, що стосуються поставленої мети, розбивають на два класи: власне систему та зовнішнє середовище. Розрізняють замкнені та розімкнені. Вплив зовнішнього середовища в замкнутій системі можна знехтувати. Потім виділяють структурні частини системи та встановлюють взаємодію між ними та зовнішнім середовищем.

3. Упорядкування математичної моделі системи. Спочатку визначають параметри елементів і потім використовують той чи інший математичний апарат (лінійне програмування, теорія множин та ін.).

4. Теоретичні дослідження. Під час проведення будь-якого теоретичного дослідження переслідується кілька цілей:

- узагальнення результатів всіх попередніх досліджень, і знаходження загальних закономірностей шляхом обробки та інтерпретації цих результатів та досвідчених даних;

- вивчення об'єкта, недоступного безпосередньому дослідженню;

- поширення результатів попередніх досліджень на низку подібних об'єктів без повторення всього обсягу досліджень;
- підвищення надійності об'єкта експериментального дослідження.

Теоретичні дослідження починаються з розробки робочої гіпотези та моделювання об'єкта дослідження та завершуються формуванням теорії. Теорія проходить у своєму розвитку шлях від кількісного виміру параметрів об'єкта та якісного пояснення процесів, що відбуваються, до їх формалізації у вигляді методик, правил або математичних рівнянь.

В основі створення будь-якої моделі лежать припущення, що приймаються з метою відсіву незначних факторів, які можна знехтувати без істотного спотворення умов завдання. При цьому дослідник повинен чітко представляти відповідність прийнятої моделі реальному об'єкту, оскільки необґрунтоване прийняття припущень може призвести до грубих помилок під час проведення досліджень. Але облік великої кількості факторів, що діють на об'єкт, може призвести до складних аналітичних залежностей, які не піддаються аналізу.

Теоретичні дослідження включають кілька характерних етапів:

- аналіз фізичної сутності процесів і явищ;
- формулювання гіпотези дослідження;
- побудова фізичної моделі;
- математичне дослідження;
- аналіз та узагальнення теоретичних досліджень;
- формулювання висновків.

Процес теоретичних досліджень супроводжується безперервною постановкою та вирішенням різноманітних завдань, пов'язаних з виявленням протиріч у прийнятих теоретичних моделях. Будь-яке завдання містить вихідні умови, визначені інформаційною системою, та вимоги, тобто мету, якої потрібно прагнути при її вирішенні. Вихідні умови та вимоги завдання постійно перебувають у суперечності, і в процесі її вирішення їх доводиться неодноразово зіставляти та уточнювати доти, доки не буде отримано рішення

задачі. При проведенні теоретичних досліджень у технічних науках, як правило, прагнуть математичної формалізації висунутих гіпотез та отриманих висновків, використовуючи при цьому різні математичні методи.

Процес математичної формалізації задачі включає кілька стадій:

- математичне формулювання задачі;
- математичне моделювання;
- метод вирішення;
- аналіз отриманого результату.

Математична модель є системою математичних співвідношень (функцій, рівнянь, формул, систем рівнянь), що описують ті чи інші сторони об'єкта, що вивчається. Перший етап математичного моделювання включає постановку завдання, визначення об'єкта і цілей дослідження, завдання критеріїв вивчення об'єкта та управління ним, встановлення меж його області впливу, тобто області значущої взаємодії з зовнішніми об'єктами. Усередині цієї області об'єкт може розглядатися як замкнута система із встановленими початковими та граничними умовами розв'язання задачі. Вибір типу моделі складає наступному етапі математичного моделювання. Іноді будують кілька моделей одного і того ж об'єкта та вибирають найбільш правильну порівнюючи результати дослідження з реальним об'єктом. При виборі типу математичної моделі об'єкта за експериментальними даними встановлюють ступінь його детермінованості, тобто статичність чи динамічність, стаціонарність чи нестаціонарність, лінійність чи не лінійність.

Запитання для закріплення знань:

1. Дайте характеристику науково-дослідній роботі студента? У яких наукових формах вона реалізується?
2. Охарактеризуйте методи наукових досліджень про.
3. Дайте визначення термінів “метод” та “методологія”.
4. Якою є методологія наукового дослідження.

5. Перерахуйте загальнонаукові методи наукових досліджень та дайте загальну характеристику кожному з них.

6. Назвіть спеціальні методи наукового дослідження в юриспруденції, визначте їхню значущість та необхідність.

7. Назвіть спеціальні методи наукового дослідження в економіці, визначте їх значущість та необхідність.

8. Назвіть спеціальні методи наукового дослідження в менеджменті, визначте їхню значущість та необхідність.

9. Які види класифікації ви знаєте?

Тема 6. Методи збору інформації. Робота з літературою.

Питання для обговорення:

1. Кількісні дослідження.
2. Якісні дослідження.
3. Лабораторні експерименти.
4. Виробничі експерименти.
5. Статистичні дослідження.
6. Стохастичні способи.

Завдання 1. Виберіть та вкажіть відповідь, яка є єдино вірним варіантом у тестових завданнях закритого типу множинного вибору:

Інструкція: виберіть літери, що відповідають варіантам правильних відповідей:

1. Наукове дослідження:
 - A) Діяльність у сфері науки.
 - B) Вивчення об'єктів, у яких використовуються методи науки.
 - C) Вивчення об'єктів, які завершуються формуванням знань.
 - D) Усі варіанти правильні.

2. Область дійсності, яку досліджує наука:
- A) Предмет дослідження.
 - B) Об'єкт дослідження.
 - C) Логіка дослідження.
 - D) Усі варіанти правильні.
3. Принципи побудови, форми та методи науково-дослідної діяльності:
- A) Методологія науки.
 - B) Методологічна рефлексія.
 - C) методологічна культура.
 - D) Усі варіанти правильні.
4. Логіка дослідження включає:
- A) Постановчий етап.
 - B) Дослідницький етап.
 - C) Оформлювально-впроваджувальний етап.
 - D) Усі варіанти правильні.
5. Обґрунтоване уявлення про загальні результати дослідження:
- A) Завдання дослідження.
 - B) Гіпотеза дослідження.
 - C) Ціль дослідження.
 - D) Тема дослідження.
6. Метод дослідження, який передбачає організацію ситуації дослідження та дозволяє її контролювати:
- A) Спостереження.
 - B) Експеримент.
 - C) Анкетування.
 - D) Усі варіанти правильні.
7. Метод дослідження, який передбачає, що обстежуваний виконує завдання, проходить певне випробування:
- A) Інтерв'ю.
 - B) Тестування.

- C) Вивчення документів.
 - D) Усі варіанти не вірні.
8. Тип питання в анкеті або інтерв'ю, що містить варіанти відповіді:
- A) Проективний.
 - B) Відкритий.
 - C) Альтернативний.
 - D) Закритий.
9. Тип питання в анкеті або інтерв'ю, що надає респондентові можливість самостійно вибудувати свою відповідь:
- A) Відкритий.
 - B) Закритий.
 - C) Альтернативний.
 - D) Прямий.
10. Метод дослідження, який передбачає, що обстежуваний відповідає на ряд питань, що задаються йому:
- A) Маніпуляція.
 - B) Опитування.
 - C) Тестування.
 - D) Експеримент.
11. У ситуації, коли можливе виникнення спотворених відповідей, краще застосовувати:
- A) Альтернативні питання.
 - B) Закриті питання.
 - C) Непрямі питання.
 - D) Прямі питання.
12. Питання в анкеті або інтерв'ю, що припускає односкладову відповідь:
- A) Непрямий.
 - B) Закритий.
 - C) Проектний.

D Відкритий.

13. Метод дослідження, що передбачає з'ясування цікавої інформації у процесі двостороннього спілкування з випробуваним:

A) Інтерв'ю.

B) Розмова.

C) Опитування.

D) Усі варіанти правильні.

14. Вид спостереження, що передбачає, що дослідник є учасником процесу, за яким спостерігають:

A) Опосередковане.

B) Приховане.

C) Включене.

D) Усі варіанти правильні.

15. Методи дослідження, що ґрунтуються на досвіді, практиці:

A) Емпіричні.

B) Теоретичні.

C) Статистичні.

D) Усі варіанти правильні.

16. Метод письмового опитування респондентів:

A) Тестування.

B) Анкетування.

C) Моделювання.

D) Усі варіанти не вірні.

17. Експеримент, який виявляє актуальний рівень розвитку деякої якості у випробуваного або групи:

A) Природний.

B) Формуючий.

C) Констатуючий.

D) лабораторний.

18. Дослідницький метод, пов'язаний із залученням до оцінки досліджуваних явищ експертів:

- A) Тестування.
- B) Експеримент.
- C) Розмова.
- D) Рейтинг.

19. Уявне відділення будь-якої властивості предмета з інших його ознак:

- A) Моделювання.
- B) Абстрагування.
- C) Синтез.
- D) Усі варіанти не вірні.

20. Відтворення показників деякого об'єкта іншому об'єкті, спеціально створеному щодо вивчення:

- A) Конкретизація.
- B) Аналіз.
- C) Моделювання.
- D) Усі варіанти правильні.

Завдання: 2. Виконайте тестові завдання закритого типу множинного вибору на тему «Загальнонаукові методи дослідження»:

Інструкція: виберіть літери, які відповідають варіантам правильних відповідей.

1. Системний підхід — це:

A) Вивчення лише те, що у широкому колі називається «системою».

B) Напрямок методології дослідження, в основі якого лежить розгляд об'єкта як цілісної множини елементів у сукупності відносин і зв'язків між ними, тобто розгляд об'єкта як системи.

C) Обмежений метод, що має в основі лише кілька ключових методів дослідження.

Д) Розгляд об'єкта з погляду перебування його у будь-якій системі.

2. Як називається система, якщо її поведінку можна абсолютно точно передбачити:

- A) Точна.
B) Детермінована.
C) Чітка.
D) Ясна.

3. Що характерно для стохастичної системи:

- А) Вона існує лише у рамках людського суспільства.
- В) Її складно вивчати, на відміну всіх інших типів.
- С) Вона складається з дуже малої кількості елементів.

Д) Її стан залежить не тільки від контрольованих, а й від неконтрольованих впливів або якщо в ній знаходиться джерело випадковості.

Завдання: 3. Виконайте тестові завдання на тему «Загальнонаукові методи дослідження», правильну відповідь запишіть: Інструкція: Вставте пропущені слова.

1. «Основні поняття системного підходу: "система", "елемент", "склад", "_____", "функції", "функціонування" та "мета"»:

- A) Структура.
B) Підхід.
C) Удосконалення.
D) Вихід.

2. Елемент - внутрішня вихідна одиниця, функціональна частина системи, власне будова якої розглядається, а враховуються лише її , необхідних побудови і функціонування системи:

- A) Частини.
B) Методи.
C) Властивості.
D) Звичайі. 3.

Динамічні системи характеризуються тим, що їх вихідні сигнали в даний момент часу визначаються характером вхідних впливів у минулому та сьогоденні (залежить від передісторії). Інакше системи називають _____:

- A) Статичними.
- B) класичними.
- C) Чи не динамічними.
- D) Нерухливими.

Завдання 4. Робота з текстом "Аналіз документів":

Аналіз джерел інформації. Аналіз джерел можна позначити як «інформаційний», так як він включає пошук вихідних джерел інформації в поєднанні з попереднім вивченням їх змісту. Розглянемо джерела інформації, що найчастіше використовуються при підготовці письмових робіт. Принцип поділу всіх джерел інформації, які використовуються при підготовці письмових робіт за типом носія покладено в основу наведеної нижче загальної характеристики джерел.

Друкарські джерела інформації. До них відносяться періодичні видання, які, у свою чергу, поділяються на газети, журнали та деякі інші види спеціальних видань; книжкові видання – їх набагато складніше класифікувати через їх тематичне розмаїття.

Спеціалізовані інформаційно-пошукові системи (СПС). Це порівняно новий засіб пошуку, збору, систематизації та аналізу вихідних джерел інформації. Їх поява та бурхливий розвиток насамперед пов'язані зі стрімким прогресом інформаційних та електронних технологій (винахід комп'ютера, розробка досконалих операційних систем та нових засобів програмування).

Електронні джерела. До цих джерел інформації слід віднести теле- і радіомовлення, Інтернет та іншу інформацію, що розповсюджується в електронному вигляді, у тому числі на різних комп'ютерних носіях.

Завдання 5. Проблемне завдання: "Механізм використання методу збору первинної інформації":

Інформаційний аналіз документа передбачає формальну характеристику тексту за декількома параметрами: інформаційним обсягом, інформаційною ємністю, фізичним обсягом (габаритами), інформативністю та ін.

Метод термінологічного аналізу спочатку виник у лінгвістиці, але згодом збагатився прийомами логіки і зараз успішно використовується у багатьох наукових галузях. Застосування його у кожній науці має свої характерні риси.

Контент-аналіз, або метод кількісного вивчення змісту документа. Суть цього методу полягає в підрахунку частоти одиниць, що зустрічаються в тесті: літер, слів, знаків, комбінацій знаків, термінів і т.д. Виділені одиниці після підрахунку вишиковуються в порядку зменшення частоти їх використання у тексті, тобто формується тезаурус. Результати підрахунку дозволяють побачити те, що розсіяно в тексті та не видно на перший погляд.

Психолінгвістичний метод вивчення документів Це метод вивчення тексту з погляду особливостей його сприйняття, на які впливають зацікавленість та її доступність для читача. Авторський задум висловлює основна ідея тексту, оскільки під час підготовки тексту автор орієнтується на певні запити потенційного споживача та прагне бути зрозумілим. Така цільова спрямованість створюваних повідомлень впливає на характер їх фіксації в текстах, тому сприйняття повідомлення визначається як запитами, так і й способами передачі змісту повідомлень.

Метод експертних оцінок. Застосовуються експертні оцінки в аналізі та вирішенні погано формалізованих завдань, у яких взаємозв'язки причин і наслідків не цілком зрозумілі, а значення і якість параметрів, що цікавлять дослідника не піддаються безпосередньому виміру. Також експертні оцінки та експертиза взагалі незамінні в завданнях прогнозування, вирішення яких зазвичай спирається на оцінні, приблизні дані.

Бібліографічний спосіб вивчення документів. Бібліографічний та наукометричний методи відносяться до методів, націлених на вивчення кількісної сукупності документів.

Запитання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте поняття «документ».
2. Які види документів вам відомі?
3. Перерахуйте методи аналізу документів.
4. У чому полягає метод експертних оцінок?
5. Що таке каталог? Його види.
6. Розкажіть принципи ведення робочих записів.
7. Які види робочих записів ви знаєте?
8. Як складається уточнений перелік вихідних джерел інформації?
9. Що таке УДК?
10. Які існують принципи відбору та оцінки фактичного матеріалу?

Тема 7. Види та форми навчально-дослідницької та науково-дослідної роботи студентів ЗВО.

Питання для обговорення:

1. Поняття «навчально-дослідницька робота» та «науково-дослідна робота».
2. Форма проведення навчально-дослідницької та науково-дослідної роботи студентів.
3. Конспект лекцій.

Завдання 1. Прочитайте самостійно теоретичний матеріал, підготуйтеся до колоквиуму з питання способи отримання та переробки інформації:

Щоб успішно вчитися, глибоко та міцно, а головне, самостійно засвоювати будь-який предмет, що вивчається у вищому навчальному закладі, студенту необхідно мати вміння навчальної праці. Велику роль професійної підготовки грає самоосвіта. Самоосвіта — спеціально організована, самостійна пізнавальна діяльність, спрямовану досягнення певних особистісно чи суспільно значимих освітніх цілей, задоволення пізнавальних інтересів, загальнокультурних і професійних запитів і підвищення кваліфікації. Різна і структура цієї роботи. Вона складається з наступних елементів:

- 1) Сприйняття та осмислення навчального матеріалу на лекціях, складання конспектів лекцій;
- 2) Робота з книгою, вивчення навчальної літератури (підручники, навчальні посібники, першоджерела); □
Переробка навчальної інформації та перетворення її на особисті знання студентів;
- 3) Закріплення знань у процесі виконання вправ, додаткових завдань, розв'язання задач;
- 4) Підготовка до виступів на семінарських та практичних заняттях;
- 5) Робота у предметних гуртках, факультативах та студентських наукових товариствах;
- 6) Виконання рефератів, курсових та дипломних робіт.

Навчальний реферат - одна з початкових форм дослідницької роботи, що вимагає глибокого вивчення, аналізу та систематизації літератури на певну тему. Опанування цих умінь дозволяє студентам піднятися на більш

високий рівень і виконувати складні роботи з дослідницькими компонентами — курсові та дипломні.

Завдання 2. Прочитайте самостійно теоретичний матеріал, підготуйтеся до колоквиуму з питання технології роботи з літературою:

Робота з книгою. Це один із основних видів самостійної навчальної праці студентів. Уміння працювати з літературними джерелами є найважливішим засобом оволодіння майбутньою спеціальністю. Досвід показує, що студенти часом зазнають великих труднощів у роботі з книгою. Вони не завжди знають, як поводитися з каталогом бібліотеки, утрудняються у підборі необхідної літератури, не вміють користуватися робочим апаратом книги, приступають відразу до читання розділів або параграфів, упускаючи важливі допоміжні засоби, що містяться в змісті, інструкції, вступі. При знайомстві з літературним джерелом слід звернути увагу на ім'я автора, назву та підзаголовки, місце та рік видання, прочитати інструкцію. Це дозволяє дізнатися жанр книги (підручник, монографія, збірник наукових статей і т.д.), кому адресовано видання (на яке коло читачів воно розраховане), визначитись у змісті (яка головна ідея, що викладається у книзі). Вивчення змісту — це вже більш детальне ознайомлення зі структурою книги, логікою викладу матеріалу, колом проблем, які в ній обговорюються, пошук відповідей на запитання, що виникли у читача.

Існують різні види читання книг, вибір залежить від цілей, які ставить собі читач. Побіжне, ознайомлювальне читання (по діагоналі», за абзацами, вибіркоче). Прочитуються початок розділів, параграфів, виділені курсивом або жирним шрифтом місця, формулювання понять, окремі абзаци, висновки. Швидкісне читання, йому навчаються за спеціальними методиками і яке дозволяє читати весь текст дуже швидко та осмислено. Аналітичне (глибоко осмислене) читання має кілька підвидів: - фіксує, або реєструє, - читається весь текст уважно з урахуванням всіх виносков та посилань з метою розуміння основного змісту книги; - роз'яснювальне - під час читання

з'ясовуються з допомогою довідкової літератури чи з допомогою консультантів все незрозумілі места; - критичне - передбачає аналіз, оцінку джерела, зіставлення авторської позиції з поглядами інших авторів та своєї власної; творче - на основі прочитаного виробляється свій підхід, своє бачення проблеми.

Завдання 3. Прочитайте самостійно теоретичний матеріал, підготуйтеся до колоквіуму щодо прийому самостійної роботи з друкованими джерелами.

Конспектування - короткий виклад, короткий запис змісту прочитаного. Конспектування ведеться від першого (від себе) чи від третьої особи. Конспектування від першої особи краще розвиває самостійність мислення;

Складання плану тексту. План може бути простим і складним. Для складання плану необхідно після прочитання тексту розбити його на частини та озаглавити кожну частину.

Тезування - короткий виклад основних думок прочитаного.

Цитування – дослівна витримка з тексту. Обов'язково зазначаються вихідні дані (автор, назва роботи, місце видання, видавництво, рік видання, сторінка).

Анотування - короткий, згорнутий виклад змісту прочитаного без втрати суттєвого сенсу.

Рецензування - написання короткого відгуку з висловленням свого ставлення про прочитане.

Складання довідки - відомостей про щось, отриманих після пошуків. Довідки бувають статистичні, біографічні, термінологічні, географічні тощо.

Завдання 4. Перевірте себе. Під час підготовки до занять використовуйте різні види читання та визначте, якою мірою ви володієте цими видами читання.

Завдання 5. Прочитайте самостійно теоретичний матеріал, підготуйтеся до колоквіуму з питання правила читання наукових книг:

1. Читати книгу необхідно з папером та олівцем. Бажано мати під рукою довідники та словники;
2. Під час читання необхідно уважно стежити за думкою автора та вести записи. Запис – найкраща опора для пам'яті;
3. Читання має бути активним, тобто. читанням-роздумом. Саме таке читання дозволить глибоко зрозуміти текст та міцно його засвоїти;
4. Після прочитання книги завжди корисно подумати про те, чого нового вона навчила вас;
5. При обмірковуванні прочитаного у книзі важливо пов'язувати нове з раніше вивченим, щоб подати його у загальній системі знань;
6. По можливості пов'язувати зміст книги з власним життєвим досвідом;
7. Якщо під час читання книги виникають труднощі, потрібно спробувати розібратися в них самому і потім звернутися за допомогою до викладачів.

Завдання 6. Прочитайте та запам'ятайте.

Анотація - коротка характеристика друкованого видання (або його частини) з погляду змісту, призначення, форми та інших особливостей. Анотація включає відомості про зміст творів друку, його автора та переваги роботи, носить пояснювальний або рекомендаційний характер, використовується працівниками інформаційних органів та бібліотек для реклами та пропаганди творів друку. Анотація міститься на звороті титульного листа книги, включає характеристику видання, його основний теми та проблематики, дає уявлення про об'єкт, мету роботи та її результат. У ньому відбивають те нове, що несе у собі цей витвір друку у порівнянні з іншими, спорідненими йому за тематикою та цільовим призначенням. При

перевиданні вказують, що відрізняє нове видання від попереднього. Середній обсяг інструкції 500 друкованих знаків.

За змістом та цільовим призначенням анотації поділяються на довідкові та рекомендаційні. Довідкові анотації, які також називають описовими чи інформаційними, характеризують тематику видання, повідомляють будь-які відомості про нього, але не дають його критичної оцінки. Рекомендаційні анотації характеризують книгу та дають оцінку її придатності для певної категорії читачів, з урахуванням рівня підготовки, віку та інших особливостей. По повноті охоплення змісту анотованого твору та його призначенню анотації поділяються на загальні та спеціалізовані. Загальні анотації характеризують книгу загалом і розраховані широке коло читачів. Такі анотації необхідні при попередньому знайомстві з книгою. Це дає можливість у першому наближенні уявити зміст книги, зрозуміти, чи виявиться вона корисною для розширення уявлень про досліджувану область. Спеціалізовані анотації представляють лише певну проблематику та розраховані на вузьке коло фахівців. Різновидом спеціалізованої анотації є аналітична анотація, що стосується певної частини змісту книги. Така анотація дає коротку характеристику лише глав, параграфів і сторінок, присвячених певній темі. Спеціалізовані анотації найчастіше носять довідковий характер. Анотації можуть бути оглядовими, або груповими. Оглядова анотація містить узагальнену характеристику двох і більше документів, близьких за тематикою. Довідкова оглядова анотація поєднує відомості про те, що є спільним для кількох книг (статей) на одну тему, з уточненням особливостей трактування теми в кожному з анотованих творів.

Завдання 7. Прочитайте анотацію. Визначте її вигляд. Аргументуйте свою відповідь:

Орлов А.А. Введення у професійну діяльність: Практикум з педагогіки. - М., 2003. - 240 с. Зміст та методичний апарат практикуму орієнтовані на включення студентів у продуктивну самостійну роботу з метою розвитку

мотивів та умінь вчення, формування професійної спрямованості мислення, професійних ціннісних орієнтацій та етичних позицій, а також стимулювання потреби у професійній самоосвіті та самовихованні. Подано систему індивідуалізованих завдань, виконання яких дозволить студентам самим вибирати напрямки, форми та темпи просування у вивченні дисципліни «Вступ до педагогічної діяльності». Для студентів першого курсу вищих педагогічних навчальних закладів та працюючих з ними викладачів.

Завдання 9. Складіть анотацію: Завдання: Прочитайте статтю (на ваш вибір) з будь-якого журналу і самостійно складіть інструкцію. У разі утруднення можна звернутися до мовних стандартів, наведених нижче.

1. Стаття (робота) опублікована (поміщена, надрукована) у журналі (газеті)...
2. Монографія вийшла у світ у видавництві...
3. Стаття присвячена питанню (темі, проблемі)...
4. Стаття є узагальненням (огляд, виклад, аналіз, опис - вказати чого?)...
5. Автор ставить (висвітлює) такі проблеми (зупиняється на наступних проблемах, стосується таких питань)...
6. У статті розглядається (зачіпається, узагальнюється - що?) ...; говориться (про що?) ...; дається оцінка (аналіз, узагальнення - чого?) ...; представлена думка (що?)...; поставлено питання (що?)...
7. Стаття адресована...; призначена (чому?)...; може бути використана (ким?) ...; представляє інтерес (для кого?)...

Рекомендації: Щоб скласти анотацію, потрібно відповісти на такі питання:

1. Як називається робота (стаття, монографія)?
2. Де і коли надруковано?
3. Чому присвячена?
4. Які питання розглядаються у цій роботі?
5. Кому вона адресована?

У письмових інструкціях перші два питання замінює бібліографічний опис. Анотація в силу своєї граничної стислості не допускає цитування, у ній не використовуються смислові фрагменти оригіналу. Основний зміст першоджерела передається лаконічно та ёмно. Особливістю інструкції ё використання у ній стандартизованих мовних зворотів (мовних кліше).

Завдання 10. Складіть план інформаційного тексту (текст на ваш вибір): Анотація: При складанні плану інформаційного тексту використовуйте запропоновані рекомендації.

Упорядкування плану інформаційного тексту. План тексту - це найкоротший запис його змісту, часом він може складатися з трьох-чотирьох простих речень. План відображає послідовність викладу тексту, допомагає зосередитися на головному за тривалої роботи над джерелом. За допомогою плану дуже легко відновити у пам'яті великий обсяг друкованого матеріалу. Уміння складати план тексту сприяє розвитку логічного мислення, формуванню навички чітко формулювати та послідовно викладати власні думки. Крім того, план допомагає складати інші види короткого запису тексту, наприклад, конспекти та тези, а також сприяє організації самоконтролю.

Типи планів: питання, називний, тезовий, план-опорна схема. Кожен із цих планів по-своєму фіксує інформативні центри тексту. При складанні питання плану використовує питання (які? які? що таке? і т.д.). Теза зазвичай збігається з інформаційним центром абзацу. Виділяють тези номінативного ладу, що складаються з називних речень, та тези дієслівного ладу, що складаються з речень з присудками. План, у якому дію позначають іменником (наприклад, «Підготовка матеріалу до реферату»), — називний, а якщо дію позначено дієсловом у невизначеній формі (наприклад, «Підготувати матеріал до реферату») План-опорна схема складається із смислових опор. Такими опорами можуть бути схеми та ключові слова, що відображають основний зміст тексту.

Послідовність дій при складанні плану:

1. Прочитати весь текст, щоб осмислити його загалом;
2. При повторному читанні визначити та відзначити в тексті смислові межі, тобто ті місця, де закінчується одна думка і починається інша;
3. Кожному виділеному фрагменту дати назву, яка буде пунктом плану;
4. Переглянути текст ще раз, щоб переконатися у правильності встановлення меж зміни думок та точності формулювань.

Завдання 11. Прочитайте текст. Подумайте, на які сенсові частини (абзаци) його можна розділити. Виділіть інформаційні центри в абзацах. Поставте та запишіть запитання до них.

Жаба-голіаф під загрозою вимирання Її лапи більше за чоловічу долоню, а вагою вона з домашню кішку. Ті, хто тримав її в руках, кажуть, що фізично вона відчувається як повітряна кулька, набита мокрим піском. Жаба-голіаф живе виключно по берегах рік у глибині тропічних лісів Камеруну та Екваторіальної Гвінеї. Але ці ліси швидко зникають, загрожуючи забрати з собою в небуття та найбільшу жабу на планеті. Бути великою непросто. "Зростання" і вага (тридцять сантиметрів, три кілограми) роблять голіафів повільними, неповороткими створіннями. Зробивши кілька стрибків, вони втомлюються. Через свій розмір голіафи вже близько десяти років тому стали об'єктом уваги приватних колекціонерів та зоопарків: безліч жаб було спіймано та відвезено до США, де їх виставляли на «змагання» зі стрибків (одночас це було в моді), а також намагалися розводити у неволі (ці плани зазнали фіаско). У наші дні головні небезпеки чекають на жаби у них вдома. Райони, де вони колись знаходили притулок, спустошили лісозаготівлі. Агрохімікати, що використовуються для браконьєрського вилову риби, отруюють річки. Для голіафа - тварини, яка залежить від стану басейнів десяти центральноафриканських річок, що відпочиває в струменях водоспадів (вгорі) і відкладає ікру в скелястих водоймах, - це екологічна катастрофа. Нарешті, у міру того, як мисливці слідом за лісозаготівлями

просуваються глибше в хащі, все більше жаб відловлюють для продажу на місцевих продуктових ринках. Місцеві ресторатори платять по п'ять доларів за велику жабу. WWF (Всесвітній фонд дикої природи) разом із міністерством дикої природи та заповідників Камеруну намагаються зберегти ареал голіафів, що скорочується щороку більш ніж на 80 тисяч гектарів. На початку цього року створено три заказники у провінції Літораль, на черзі – проект екологічного контролю над басейнами низки річок. Якщо природоохоронне законодавство буде втілено в життя, це зможе змінити ситуацію.

Завдання 12. Підберіть статтю з періодичного друку (на ваш вибір) та прочитайте її. Складіть назву тексту прочитаної статті.

Завдання 13. Прочитайте самостійно теоретичний матеріал, підготуйтеся до колоквиуму з питання складання тез.

Кожна книга, стаття, доповідь є ланцюгом логічно пов'язаних тверджень, які в тексті зазвичай супроводжуються обґрунтуваннями, доказами, поясненнями, ілюстраціями. Якщо вичленувати з тексту основні твердження чи положення, отримаємо те, що називають тезами. У тлумачному словнику дається таке визначення. Теза: 1) положення, твердження, що вимагає доказів; 2) положення, що коротко викладає наукову чи практичну ідею статті, доповіді, твору. Інакше кажучи, теза — це положення, що відображає сенс значної частини тексту; те, що доводить чи спростовує автор; те, у чому він прагне переконати читача; висновок, до якого він підводить.

Яку допомогу надають тези читачеві? Тези, як ніяка інша форма запису, дозволяють узагальнити матеріал, уявити його суть у коротких формулюваннях, що розкривають сенс всього твору.

Процес тематичного тезування дозволяє глибоко розібратися у тому чи іншому питанні, всебічно продумати його, скласти відповідь, об'єднавши за

допомогою тез зміст кількох книг і статей. Тези краще за інші види запису допомагають написати доповідь, представити основний зміст підготовленого для цього матеріалу. Тези дозволяють зробити критичний аналіз книги, статті чи доповіді. Вони акцентують увагу на суті викладеного матеріалу, полегшують зіставлення своїх думок із міркуваннями автора твору. Чим тези від плану. Пункт плану називає питання, не розкриваючи його змісту, а теза дає відповідь на це питання, тобто, розкриває його зміст. При складанні плану ми вдумуємося у зміст тексту, але основну увагу спрямовано порядок, послідовність, взаємозв'язок висловлюваних у ньому думок. При складанні тез для нас важливий не тільки порядок викладу, а й самі думки, їх зміст. Робота над тезами дозволяє глибше проникнути в матеріал, що читається. Тези несуть у собі більше інформації, ніж план. Проте сказане не применшує значення плану.

Кожен вид фіксації прочитаного потрібний та важливий по-своєму. Без плану дуже складно скласти тези чи повноцінний конспект. Види тез. Тези, які містять лише категоричні твердження чи заперечення чогось, називаються простими. Якщо тези містять як твердження, а й обґрунтування висловлюваних думок, вони називаються складними. Послідовність написання тез. Насамперед, потрібно скласти називний план, потім прочитати фрагмент тексту, який має свій підзаголовок — пункт плану, і, усвідомивши його суть, сформулювати окремі положення. Ці положення записати. Вони є тезами. Таку роботу необхідно зробити з усіма фрагментами тексту. Вміло складені тези, впливають одна з одною. Перша теза, що відкриває запис, найбільш загальна. Він тією чи іншою мірою визначає зміст наступних. Призначення останньої тези, що завершує - підсумувати всі попередні.

Завдання 14. Виберіть статтю з періодичного друку. Складіть називний план. Використовуючи план як основу, складіть тези.

Завдання 15. Прочитайте самостійно теоретичний матеріал, підготуйтеся до колоквіуму з питання конспектування.

Конспект визначається як короткий виклад, запис будь-якого твору, лекції, мови. Конспект – це скорочений запис інформації. У конспекті, як і в тезах, повинні бути відображені основні положення тексту, які при необхідності доповнюються, аргументуються, ілюструються одним або двома найяскравішими та водночас короткими прикладами. Конспект може бути коротким чи докладним. Ви можете зберегти без зміни пропозиції тексту, що конспектується, або використовувати інші, більш стислі формулювання. Конспект потрібний для того, щоб:

- 1) навчитися переробляти будь-яку інформацію, передаючи її у скороченому вигляді;
- 2) виділити в письмовому тексті найнеобхідніше та необхідне для вирішення навчальної чи дослідницької задачі;
- 3) створити модель проблеми (понятійну чи структурну); □ спростити запам'ятовування тексту, полегшити оволодіння спеціальними термінами;
- 4) накопичити інформацію для написання складнішої роботи (доповіді, реферату, курсової, дипломної роботи).

Завдання 16. Виберіть статтю з періодичного друку. Вкажіть її вихідні дані. Складіть називний план. Використовуючи план як основу, складіть конспект.

Завдання 17. Прочитайте самостійно теоретичний матеріал, підготуйтеся до колоквіуму щодо цитування наукового матеріалу: Цитування.

При складанні конспектів часто використовуються цитати. Цитата - точна, буквальна витримка з якогось тексту. Наведемо загальні вимоги до цитати та основні правила її оформлення, а також способи запровадження

цитати в контекст. Загальні вимоги до цитованого матеріалу. Цитата має бути нерозривно пов'язана з текстом (служити доказом чи підтвердженням висунутих автором положень). Цитата наводиться в лапках, точно за текстом першоджерела: з тими самими розділовими знаками і в тій же граматичній формі. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні позначається трьома крапками. При цитуванні не допускається об'єднання однієї цитати кількох уривків, взятих із різних місць. Кожен такий уривок має оформлятися як окрема цитата. При цитуванні кожна цитата має супроводжуватися вказівкою на джерело (бібліографічне посилання).

Правила оформлення цитат. Цитата як самостійна пропозиція (після точки, що закінчує попереднє речення) повинна починатися з великої літери, навіть якщо перше слово в джерелі починається з малої літери. Цитата, включена в текст після підпорядкового союзу — що, бо, якщо, тому що й т.д., — полягає в лапки і пишеться з малої літери, навіть якщо в джерелі, що цитується, вона починається з великої літери. Цитата, вміщена після двокрапки, починається з малої літери, якщо в джерелі перше слово цитати починається з малої літери (у цьому випадку перед цитованим текстом обов'язково ставиться крапка), і з великої літери, якщо в джерелі перше слово цитати починалося з великої (у цьому у разі крапки перед цитованим текстом не ставиться). Якщо пропозиція цитується в повному обсязі, то замість опущеного тексту ставиться багатокрапка. Розділові знаки, що стоять перед опущеним текстом, не зберігаються. Якщо речення закінчується цитатою, причому наприкінці цитати стоїть багатокрапка, знак запитання або знак оклику, то після лапок не ставлять жодного знака, якщо цитата є самостійною пропозицією, наприклад: Дуже перегукується з нашим часом риторичне питання Лоринзера: «Хто тепер пам'ятає сувору заборону молодим людям занадто багато читати без відпочинку, особливо у нічний час». Однак необхідний знак ставлять у тому випадку, якщо цитата не є самостійним реченням, тобто, входить у текст авторського речення. Наприклад: «Народна освіта» не ставить крапки у своїй історії. Одним із

девізів ювілейного видання можна вважати оптимістичні слова: «Продовження слідує».

Цитуватися може одне слово чи словосполучення. В цьому випадку воно полягає в лапки і вводиться в канву речення. При цитуванні за першоджерелом слід зазначити: «цит. за:». Як правило, це робиться лише в тому випадку, якщо джерело є важкодоступним (рідкісне або закордонне видання тощо). Якщо ви хочете передати думку автора своїми словами (непряме цитування), робити це потрібно досить точно, не забуваючи при цьому на нього посилатися, наприклад: Національної науки немає, як немає національної таблиці множення (А. П. Чехов). А.П. Чехов говорив, що немає національної науки, як немає національної таблиці множення. Національної науки немає, вважав А. П. Чехов як немає національної таблиці множення.

Цитату можна ввести в контекст у різний спосіб: Автор (зокрема) пише: «...»; Автор наголошує: «...»; Автор зазначає: «...»; "..., - пише автор, - ..."; "..., - зазначає автор, - ..."; «..., - наголошує автор, - ...»; «..., - вказується у роботі (статті), - ...»; «..., - наголошується з цього приводу у статті (роботі), - ...»; «..., - вказується у зв'язку, - ...»; Автор робить таке зауваження: "..."; Разом про те є уточнення: «...»; У результаті робиться такий висновок: «...»; Зроблено такий висновок: «...»; Він укладає: "..."; На закінчення автор пише: «...».

Завдання 19. Прочитайте самостійно теоретичний матеріал, підготуйтеся до колоквиуму з питання рецензування:

Рецензування. Всі розглянуті види записів прочитаного, відрізняючись один від одного за призначенням і формою, мають одну спільну властивість: вони допомагають зрозуміти прочитаний текст, розібратися в ньому, засвоїти та запам'ятати його зміст. Оцінка твору, критичний відгук про нього не входять у завдання конспектування, тезування і більше планування. Елементи критичної оцінки при конспектуванні допустимі, але це самі елементи поміщають зазвичай не в самому тексті, а поза ним, на полях

зошита. Коротка оцінка твору, можлива при анотуванні, не представляє розгорнутого та мотивованого висловлювання. Але при роботі з книгою може виникнути потреба в оцінці книги, критичному відгуку про неї. Цю функцію, яка відноситься не так до записування прочитаного, як до області критики, виконує рецензування.

Рецензія - це:

1) стаття, що містить у собі критичний огляд якогось наукового чи художнього твору;

2) відгук на наукову працю (наприклад, дисертацію) або будь-який твір (наприклад, монографію чи підручник) перед їх захистом, публікацією.

Рецензія висвітлює зміст рецензованого документа і дає критичну оцінку як окремим положенням, і рецензируемому документу загалом. Вона може мати вигляд рукописного чи опублікованого (наприклад, у журналі) тексту. Будь-який вид записування містить у собі аналіз, але план, тези, конспект фіксують його результати в розчленованому вигляді, за пунктами та підпунктами, тоді як рецензія дає ці результати у вигляді «суцільного», зв'язкового викладу. Оціночні висновки рецензії мають бути мотивовані та сформульовані або під час міркування, або як завершення аналізу. Рецензії пишуть головним чином нові, недавно які вийшли твори і поміщають у періодичної друку (газетах, журналах). Основні функції рецензії - інформуюча та оцінна - можуть бути по-різному реалізовані. Можливе домінування однієї з них, що створює варіанти та різновиди текстів рецензії. Залежно від значущості твору, його величини та інших обставин, рецензії може бути порівняно невеликими і досить просторими. Якщо рецензія пишеться на кілька творів, об'єднаних за якими ознаками (наприклад, за тематичним, хронологічним тощо), то вона набуває характеру критичного огляду.

У літературі склався типовий план написання рецензії.

1. Об'єкт аналізу;
2. Актуальність теми;

3. Короткий зміст;
4. Формулювання основної тези;
5. Загальна оцінка;
6. Недоліки, недоліки;
7. Висновки.
8. Об'єктом оцінки може бути:
 9. повнота, глибина, всебічність розкриття теми;
 10. новизна та актуальність поставлених проблем;
 11. позиція, з якою автор розглядає проблеми;
 12. коректність аргументації та системи доказів;
 13. характер та достовірність прикладів, ілюстративного матеріалу;
 14. Переконливість висновків.

Для написання рецензій використовують такі мовні стандарти: Об'єкт аналізу – книга, стаття у журналі, кандидатська дисертація, автореферат, дипломний проект тощо. — прийнято називати: робота автора, робота, що рецензується і т.д. Актуальність теми розкривають за допомогою словосполучень: "Робота присвячена актуальній темі...", "Автор присвятив свою роботу...", "Актуальність теми обумовлена..." і т.д. Короткий зміст включає перерахування наявних вступів, розділів, розділів, висновків, всіх додатків, зазначення числа сторінок, малюнків, джерел, згаданих у бібліографії, і т.д. Наприклад: "На початку роботи (статті, монографії, дипломної роботи ...) автор вказує, що ..."; "Автор аналізує існуючу літературу з цієї проблеми ..."; «Показує неспроможність позицій своїх опонентів...»; «Розглядає питання про...»; «... доводить, що...»; "... стверджує, що..."; «... дійшов висновку у тому, що...». Основна теза формується з використанням таких, наприклад, виразів: «Центральним питанням роботи є питання про...»; "У статті на перший план висувається питання про...".

Позитивна оцінка аналізованого твору може бути дана за допомогою фраз і виразів: «Безумовною (очевидною, головною) перевагою роботи є актуальність порушених у ній проблем»; «Робота цінна тим, що у ній по-

новому осмислено теорію...»; «...дається цікавий аналіз сучасного етапу...»; «...представлені різні погляди на питання...»; «Робота відрізняється високою інформативністю...»; «...багатим фактичним матеріалом...»; «...нестандартним підходом до аналізу порушених проблем...»; "Автор справедливо зазначає ..."; «...переконливо показує...»; «...аргументовано доводить...»; «...чітко визначає...»; «...детально аналізує...»; «...доказово критикує...»; «...ретельно розглядає...»; «...вдало вирішує питання...»; «...обґрунтовано спростовує тезу про те, що...»; «Автор має рацію, стверджуючи, що...»; «Важко не погодитись з тим, що (з автором у тому, що...)...». Неоднозначна оцінка: «Викладаючи аргументацію автора, слід зазначити ряд спірних моментів»; «Однак ця цікава думка не підкріплюється фактами, що робить у даному випадку міркування автора декларативними, але в цілому робота заслуговує на позитивну оцінку»; "Справедливо вказуючи на... автор помилково вважає, що..."; «На підтвердження цієї тези автор наводить ряд аргументів, які завжди видаються переконливими...»; «Незважаючи на незгоду з низкою положень даної роботи, не можна недооцінювати її значення та актуальність для...»; "Помічені недоліки носять локальний характер і не впливають на кінцеві результати роботи..."; «Відзначені недоліки не знижують високого рівня роботи загалом...».

Завдання 20. Прочитайте будь-яку статтю (на ваш вибір) із журналу. Напишіть рецензію на цю статтю за допомогою мовних стандартів.

Питання закріплення знань: 1. У чому відмінність форми виконання навчально-дослідницької роботи від науково-дослідної. 2. Які етапи включає методику читання великого обсягу тексту. 3. Хто організовує, керує виконанням науково-дослідної студентської роботи. 4. Перерахуйте основні форми науково-дослідної роботи студентів. 5. Основні форми запису та технології записування навчального матеріалу. 6. Дайте визначення поняттю наукове дослідження. 7. Способи отримання та переробки інформації. 8.

Журнальна наукова стаття – це. 9. З яких структурних елементів складається реферат. 10. Лекція виконує функції. 11. Семінар у перекладі з латинської означає. 12. Перерахуйте види семінарів. 13. У чому полягає технологія роботи з літературою? 14. Перерахуйте прийоми самостійної роботи з друкованими джерелами. 15. Перерахуйте основні правила для читання наукових книг. 16. Перерахуйте основні види тез. 17. Послідовність написання тез. 18. Дайте визначення поняттю конспект. 19. Перерахуйте способи запровадження цитат у конспект. 20. Дайте визначення поняттю реферат.

Тема 8. Вимоги до мови та оформлення студентських наукових праць.

Запитання для обговорення:

1. Функціональні стилі сучасної української мови.
2. Особливості наукового стилю.

Завдання 1. Виконайте тестові завдання закритого типу множинного вибору:

Інструкція: виберіть літери, які відповідають варіантам правильних відповідей.

1. Функціональними стилями називаються:
 - A) Мовні різновиди, які фіксують глибинні стильові особливості.
 - B) Особливі різновиди єдиної літературної мови, які мають деякі особливості у відборі та вживанні мовних засобів.
 - C) Обидві відповіді правильні.
 - D) Обидві відповіді неправильні.
2. У сучасній мові виділяються функціональні стилі, такі як:
 - A) Книжковий, розмовний.

- В) Розмовний, художній, публіцистичний, офіційно-діловий, науковий.
- С) Публіцистичний, офіційно-діловий, науковий, художній.
- Д) Розмовний, публіцистичний, офіційно-діловий, науковий.

3. Виберіть неправильний варіант відповіді:

А) Синтаксичні норми публіцистики пов'язані з необхідністю поєднання експресивності та інформаційної насиченості.

В) На академічному підстилі публікуються книги та журнали, пишуться реферати.

С) В усній формі переважає називний відмінок

Д) Для офіційно-ділового стилю характерна гранична конкретність змісту при абстрактності, типізованості, штампованості засобів вираження.

4. До жанру наукового стилю не належать:

А) Нарис.

В) Рецензія.

С) Резюме.

Д) Усі відповіді правильні.

5. Навчально-наукова мова реалізується у наступних жанрах:

А) Інструкція, аналіз, узагальнення.

В) Відгук, міркування, опис.

С) Повідомлення, відповідь, міркування, мовний приклад, пояснення.

Д) Повідомлення, доказовість, аналіз, опис.

6. Процес редагування наукової роботи називається:

А) Критико-аналітичним.

В) Критико-комунікативним.

С) Практичним.

Д) Удосконаленням.

7. У разі редагування свого викладу необхідно:

А) Мати некритичне ставлення до джерел, запозичення фактів з інших книг без їх перевірки.

В) Стискати, скорочувати, викреслювати слова.

- C) Передрук тексту.
- D) Усі відповіді правильні.

8. Особливий вид наукового твору, в якому реалізується наукова творчість як процес наукового освоєння дійсності та як створення наукових цінностей, що збагачують науковий світ-це:

- A) Виклад наукової інформації.
- B) періодичне видання.
- C) Дисертація у формі рукопису.
- D) Магістерська дисертація.

9. На етапі роботи над рукописом, що не входить до композиційного елемента текстового матеріалу:

- A) Показчики.
- B) Програми.
- C) Список використаних джерел.
- D) Усі елементи входять до текстового матеріалу.

10. Коли автор обробляє матеріали у будь-якому зручному йому порядку - це:

- A) Цілісний прийом.
- B) Робота над білим рукописом.
- C) Суворо послідовне викладення матеріалу.
- D) Вибірковий виклад матеріалів.

11. При оформленні тексту:

- A) Графіки та малюнки мають бути кольоровими.
- B) Абзацний відступ –1,25.
- C) Текст статті вирівнюється центром.
- D) Назва статті з відступом.

12. Мінімальний обсяг для наукової статті:

- A) 4 сторінки.
- B) 5 сторінок.
- C) 3 сторінки.

D) 6 сторінок.

13. Надані матеріали повинні бути:

A) Достовірними.

B) Мати наукову та практичну значимість.

C) Бути актуальними.

D) Усі відповіді правильні.

14. При оформленні титульного листа не можна:

A) Писати повну назву вашого навчального закладу.

B) Ставити на титульному аркуші номер сторінки.

C) Писати назву теми без лапок.

D) Усі відповіді правильні.

Завдання 2. Прочитайте наведений нижче текст, де пропущено ряд слів. Виберіть із запропонованого списку слова, які необхідно вставити на місце перепусток:

Текст: «Головним стрижнем робочого плану є структура _____ за розділами _____ та параграфами. Кожен самостійно досліджуваний _____ має бути органічною частиною теми і дозволяти вивчити її найповніше, всебічно, те щоб дисертаційна робота стала закінченим дослідженням. Назви розділів/розділів та параграфів, їх кількість та обсяги у процесі роботи можуть змінюватися. _____ тут виступає насамперед наявність матеріалу. Потім розробляється внутрішня структура кожної самостійної частини дисертації, визначається кількість та характер питань, які передбачається досліджувати, їх _____, логічний зв'язок, взаємозалежність, підпорядкованість.» Слова у списку дано у називному відмінку. Кожне слово (словосполучення) може бути використане лише один раз. Вибирайте послідовно одне слово за іншим, подумки заповнюючи кожну перепустку. Зверніть увагу на те, що у списку слів більше, ніж потрібно для заповнення перепусток.

Список термінів: 1) Курсова; 2) Слово; 3) Питання; 4) Дисертація; 5) Межа; 6) Розділ; 7) Пункт; 8) критерій; 9) Доказовість; 10) Послідовність.

Завдання 3. Виконайте тестові завдання закритого типу множинного вибору на тему «Науково-дослідна робота студента ЗВО»:

Інструкція: виберіть цифри, що відповідають варіантам правильних відповідей.

1. У вступі необхідно відобразити:

- А) Актуальність теми.
- В) Отримані результати.
- С) Джерела, якими написана робота.

2. Для наукового тексту характерна:

- А) Емоційна забарвленість.
- В) Логічність, достовірність, об'єктивність.
- С) Чіткість формулювань.

3. Стил ь наукового тексту передбачає лише:

- А) Прямий порядок слів.
- В) Посилення інформаційної ролі слова до кінця речення.
- С) Вираз особистих почуттів та використання засобів образного листа.

4. Особливості наукового тексту укладаються:

- А) У використанні науково-технічної термінології.
- В) У викладі тексту від першої особи однини.
- С) У використанні простих речень.

5. Науковий текст необхідно:

- А) Подати у вигляді розділів, підрозділів, пунктів.
- В) Привести без поділу одним суцільним текстом.
- С) Скласти так, щоб кожна нова думка починалася з абзацу.

6. Висновки містять:

- А) Тільки кінцеві результати без доказів.
- В) Результати з обґрунтуванням та аргументацією.

- С) Коротко повторюють весь перебіг роботи.
7. Список використаної літератури:
- А) Оформляється з нової сторінки.
- В) Має самостійну нумерацію сторінок.
- С) Складається таким чином, що вітчизняні джерела розміщуються на початку списку, а іноземні – наприкінці.
8. У програмах:
- А) Нумерація сторінок наскрізна.
- В) На аркуші праворуч зверху надруковано "Додаток".
- С) На аркуші праворуч надруковано «ДОДАТОК».
9. Таблиця:
- А) Може мати заголовок та номер.
- В) Поміщається в тексті відразу після першої згадки про неї.
- С) Наводиться лише у додатку.
10. Чисельні наукові тексти наводяться:
- А) Тільки цифрами.
- В) Тільки словами.
- С) У деяких випадках словами, у деяких цифрами.
11. Однозначні кількісні числівники у наукових текстах наводяться:
- А) Словами.
- В) Цифрами.
- С) І цифрами та словами.
12. Багатозначні кількісні числівники у наукових текстах наводяться:
- А) Тільки цифрами.
- В) Тільки словами.
- С) На початку речення – словами.
13. Порядкові числівники в наукових текстах наводяться:
- А) З відмінковими закінченнями.
- В) Лише римськими цифрами.
- С) Тільки арабськими цифрами.

14. Скорочення в наукових текстах:

- А) Допускаються у вигляді складних слів та аббревіатур.
- В) Допускаються до однієї літери з крапкою.
- С) Не допускаються.

15. Скорочення «та ін», «і т.д.» допустимі:

- А) Тільки наприкінці речень.
- В) Тільки в середині речення.
- С) У будь-якому місці пропозиції.

16. Ілюстрації у наукових текстах:

- А) Можуть мати заголовок та номер.
- В) Оформляються у кольорі.
- С) Поміщаються в тексті після першої згадки про них.

17. Цитування в наукових текстах можливе лише:

- А) Із зазначенням автора та назви джерела.
- В) З опублікованих джерел.
- С) З дозволу автора.

18. При бібліографічному описі опублікованих джерел:

- А) Використовуються розділові знаки «точка», «/», «//».
- В) Не використовуються «лапки».
- С) Не використовується «двокрапка».

Питання закріплення знань:

- 1. Функціональні стилі сучасної української мови;
- 2. Особливості наукового стилю.

Тема 9. Вимоги до технічного оформлення наукової роботи.

Запитання для обговорення:

- 1. Поняття курсової роботи;

2. Структура курсової роботи та методика її оформлення;
3. порядок захисту курсової роботи;
4. Методика написання та оформлення дипломної роботи;
5. Порядок захисту дипломної роботи.

Завдання 1. Прочитайте самостійно теоретичний матеріал, підготуйтеся до колоквиуму з питання курсової роботи:

Курсова робота. Виконання та оформлення курсових робіт - один з важливих та перспективних видів дослідницької діяльності в системі середніх та вищих педагогічних навчальних закладів. У творчій взаємодії студента та викладача формується особистість майбутнього спеціаліста, розвивається вміння вирішувати актуальні професійні та методичні проблеми, самостійно орієнтуватися у науковій та психологічній літературі, успішно застосовувати на практиці теоретичні знання.

У студента, який має виконати курсову роботу, постає ціла низка питань. 1. Як вибрати тему курсової роботи? 2. Як довести актуальність теми дослідження? 3. Яка структура курсової роботи? 4. Як визначити основні характеристики курсової роботи? 5. Як працювати з ключовими поняттями на тему дослідження? 6. Як оформити текст курсової роботи? 7. Як подати роботу на обговорення?

Завдання 2. Виконайте контрольний тест. Виберіть та вкажіть відповідь, яка є єдино вірним варіантом:

1. Курсова робота вирішує завдання:
 - A) Короткий виклад отриманих висновків.
 - B) Самостійний аналіз концепцій з досліджуваної проблеми.
 - C) Визначення актуальності, об'єкта та предмета дослідження.
 - D) Усі варіанти правильні.
2. Не рекомендується вести виклад у курсовій та дипломній роботах:
 - A) Від першої особи однини.

В) Від першої особи множини.

С) У безособовій формі.

Д) Усі варіанти правильні.

3. Основні характеристики курсової роботи:

А) Ціль дослідження.

В) Об'єкт дослідження.

С) Предмет дослідження.

Д) Завдання дослідження.

Е) Усі варіанти правильні.

4. Об'єкт дослідження у курсовій та дипломній роботі відповідає на запитання:

А) «Як називається дослідження?».

В) "Що розглядається?".

С) «Що потрібно зробити, щоб мети було досягнуто?».

Д) «Який результат дослідник має намір отримати?».

5. Встановіть послідовність у структурі курсової роботи:

А) Зміст 1

В) Вступ.....2

С) Титульний лист.....3

Д) Основна частина.....4

Е) Програми..... .5

Ф) Список використаної літератури..... 6

Г) Висновок.....7

6. Основна частина курсової роботи включає:

А) Аналіз літератури.

В) Виклад позиції автора курсової роботи.

С) Результати самостійно проведеного фрагмента дослідження.

Д) Усі варіанти правильні.

7. Найважливіші висновки, яких прийшов автор курсової чи дипломної роботи:

A) Додатки.

B) Введення.

C) Висновок.

D) Основна частина.

8. Основні вимоги до дипломної роботи:

A) Актуальність дослідження.

B) Практична значущість роботи.

C) Загальний обсяг роботи щонайменше 50–60 сторінок друкованого тексту

D) Усі варіанти правильні.

9. Встановіть послідовність у структурі дипломної роботи:

A) Програми.....1

B) Завдання.....2

C) Титульний лист.....3

D) Список використаної літератури..... 4

E) Вступ.....5

F) Зміст..... 6

G) Основна частина. 7

H) Висновок.....8

10. Встановіть послідовність у визначенні ні основних характеристик дипломної роботи:

A) Тема дослідження1

B) Об'єкт дослідження.....2

C) Мета.....3

D) Актуальність дослідження.....4

E) Проблема дослідження.....5

F) Предмет дослідження.....6

G) Завдання.....7

H) Гіпотеза.....8

11. Затекова посилання:

- A) Робиться у тексті відразу після закінчення цитати.
- B) Робиться після викладу чужої думки.
- C) Оформляється у квадратних дужках.
- D) Усі варіанти правильні.

12. Під час підготовки до захисту дипломної роботи необхідно:

- A) Скласти текст (тези) виступу приблизно на 10 хвилин.
- B) Оформити засоби наочності (слайди тощо).
- C) Скласти варіанти відповіді зауваження рецензента.
- D) Усі варіанти правильні.

Питання для закріплення знань:

1. У чому відмінність форми виконання навчально-дослідницької роботи від науково-дослідної.
2. Викладіть методику роботи над курсовою роботою та дипломною роботою.
3. Розкрийте особливості підготовки структурних частин наукової роботи: вступу, висновків, основної частини, додатків.
4. Перерахуйте загальні вимоги щодо оформлення наукових праць.
5. Розкрийте особливості підготовки до захисту наукових праць.
6. У чому полягає підготовка тексту виступу захисту наукової роботи.

Рекомендована література.

1. Адаменко М. І. Основи наукових досліджень / М. І. Адаменко, М. В. Бейлін. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – 188 с.
2. Артемчук Г. І., Курило В. М., Кочерган М. П. Методика організації науково-дослідної роботи: навч. посіб. для студ. та викл. ВНЗ / Київ. держ. лінгв. ун-т. – К. : Форум, 2000. – 270 с.
3. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підруч. Для бакалаврів, магістрів і аспірантів екон. спец. ВНЗ – К. : АБУ, 2002. – 480 с.
4. Бобилєв В. П., Іванов І. І., Пройдак Ю. С. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – Дніпропетровськ : Системні технології, 2008. – 264 с.
5. Грищенко У. М., Грищенко О. А., Борисенко В. А. Основи наукових досліджень: Навч. пос. – К., 2001. – 346 с.
6. Кислий В. М. Організація наукових досліджень: навчальний посібник / В. М. Кислий. – Суми : Університетська книга, 2011. – 224 с.
7. Клепко С. Ф. Наукова робота і управління знаннями: Навчальний посібник. – Полтава : ПОПППО, 2005. – 201 с.
8. Клименюк О. В. Методологія та методи наукового дослідження: Навчальний посібник. – К. : Міленіум, 2005. – 186 с.
9. Клименюк О. В. Технологія наукового дослідження: Авторський підручник. – К. – Ніжин : ТОВ Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. – 308с.
10. Колесников О. В. Основи наукових досліджень. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 141 с.
11. Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. – К., 1997. – 56 с.
12. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред . А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

13. Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв, В. В. Шостак. – К. : Знання, 2007. – 270 с.
14. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навч. посібник. – К., 2003. – 116 с.
15. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень: Підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. – Рівне : Волинські обереги, 2013. – 360 с.
16. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності: Навчальний посібник / За ред. професора Д. В. Чернілевського. – Вінниця : Вид-во АМСКП, 2010. – 484 с.